วิทยานิพนธ์

การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

PARTICIPATION OF COMMUNITY MEMBERS IN ENVIRONMENTAL MANAGEMENT: A CASE STUDY OF BANG SUE DISTRICT, BANGKOK METROPOLIS

นายวีรวัฒน์ เติมสันติกุล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๕๑

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร)

ปริญญา

การจัดการทรัพยากร — **สาขา**

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา — **ภาควิชา**

เรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

Participation of Community Members in Environmental Management: A Case Study of Bang Sue District, Bangkok Metropolis

นามผู้วิจัย นายวีรวัฒน์ เติมสันติกุล

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....

(รองศาสตราจารย์วุฒิ หวังวัชรกุล, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม .....

(รองศาสตราจารย์เสาวคนธ์ สุดสวาสดิ์, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา .....

(รองศาสตราจารย์นุชนาถ มั่งคั่ง, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

.....

(รองศาสตราจารย์วินัย คงอาจหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 13 **เดือน** พฤษภาคม **พ.ศ.** 2551

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

Participation of Community Members in Environmental Management: A Case Study of Bang Sue District, Bangkok Metropolis

โดย

นายวีรวัฒน์ เติมสันติกุล

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร)
พ.ศ. 2551

วีรวัฒน์ เติมสันติกุล 2551: การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร) สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์วุฒิ หวังวัชรกุล, Ph.D. 123 หน้า

การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งครอบคลุม 3 วัตถุประสงค์หลัก ได้แก่ การศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม และปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างในชุมชนในปี พ.ศ. 2550 จำนวน 278 ตัวอย่าง ที่ได้จากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling technique) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าไค-แสควร์ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า สมาชิกชุมชนในพื้นที่ศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการได้รับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม ได้แก่ การขาดการประชาสัมพันธ์ การขาดการติดตามตรวจสอบและสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ

ผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า แนวทางในการที่จะยกระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เพิ่มมากขึ้น การสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อม ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มอายุและความผูกพันกับชุมชน เพิ่มการประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมรณรงค์และการฝึกอบรมเพื่อให้สมาชิกในชุมชนเกิดความตระหนักเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นควรประสานงานกับองค์กรเอกชนในการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มากขึ้น

25 / มีค. / 2551

ลายมือชื่อนิสิต ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Veravat Termsantikul 2008: Participation of Community Members in Environmental Management: A Case Study of Bang Sue District, Bangkok Metropolis. Master of Science (Resource Management), Major Field: Resource Management, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Associate Professor Vute Wangwacharakul, Ph.D. 123 pages.

This research aims at studying the participation in community environmental management of community members in Bang Sue District, Bangkok Metropolis. Three main objectives are – study of level of participation; analysis of factors relating participation and study of problems in and constraints to participation. Primary data from a survey of 278 sample households in 2007 were used. Statistical methods applied include average, percentage, standard deviation, chi-square and Pearson's Product Moment Correlation. The statistical significant level used was 0.05.

The study found that Bang Sue community members, on average, had a medium level of participation in community environmental management. Factors that statistically significant in relating to environmental management participation of the members were age, period of living in the community, participation in community environmental groups and access to environmental news. The main problems and constraints they encountered in environmental management participation were the lack of public-relation coordination and regular visits to monitor and support the activities of public officers.

The results suggested that to enhance the participation of urban community members in community environmental management should pay special attention to specific age groups and the cohesion level of the inhabitants to the community. More public awareness campaigns and training and better coordination between local officers and NGOs to create environmental conservation related activities would also enhance the participation level.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

25 / Mar / 2008

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ก็ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์วุฒิ หวังวัชรกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ผู้ที่ให้ทั้งวิชาความรู้ และวิธีการทุกขั้นตอนของการทำวิทยานิพนธ์ จากรองศาสตราจารย์เสาวคนธ์ สุดสวาสดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์รอง ที่กรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะแก้ไขข้อบกพร่องในการทำวิทยานิพนธ์ให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมทั้งอาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้อันเป็นประโยชน์ยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

นอกจากนี้ยังขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่สำนักงานเขต ประธานกรรมการชุมชน กรรมการชุมชน และประชาชนในชุมชนทั้ง 10 ชุมชนในเขตบางซื่อ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล ส่งผลให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบพระคุณบิดาและมารดา นายบวรกิตย์ และนางนิธิมา เติมสันติกุล ที่คอยเป็นกำลังใจและสนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัย รวมถึงเพื่อนพี่น้องชาวการจัดการทรัพยากรเศรษฐศาสตร์ วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจ ประโยชน์ที่ได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

วีรวัฒน์ เติมสันติกุล

มีนาคม 2551

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
ขอบเขตการศึกษา	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	7
แนวคิดและทฤษฎี	7
แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	7
แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	30
กรอบแนวความคิดในการศึกษา	34
ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	34
สมมติฐานในการศึกษา	38
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล	39
ประชากรและการคัดเลือกตัวอย่าง	40
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	43
การวิเคราะห์ข้อมูล	44

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการศึกษาและบทวิเคราะห์ 53

ผลการศึกษา 53

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน 54

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชน 59

ส่วนที่ 3 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน 67

ส่วนที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน 74

ส่วนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน 81

ส่วนที่ 6 สภาพปัญหา และอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม 94

ข้อวิจารณ์ 96

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ 98

สรุปผลการศึกษา 98

ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน 98

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน 99

ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน 101

ข้อเสนอแนะ 102

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา 102

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป 103

เอกสารและสิ่งอ้างอิง 104

ภาคผนวก 110

ประวัติการศึกษา และการทำงาน 123

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในแต่ละชุมชน	41
2	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในแต่ละชุมชน	42
3	ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	59
4	ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง	61
5	ข้อมูลด้านสังคมของกลุ่มตัวอย่าง	62
6	จำนวนและร้อยละของความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ	63
7	จำนวน และร้อยละของสมาชิกชุมชน จำแนกตามระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม	64
8	ลำดับความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน	65
9	สื่อที่สมาชิกชุมชนมีความคิดเห็นว่าสามารถให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนได้ผลมากที่สุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย	66
10	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวด ล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นรายข้อ และรายด้าน	67

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
11	จำนวนสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร แบ่งตามระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	72
12	สรุประดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นรายเฉพาะด้าน	73
13	ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายข้อ และรายด้าน	74
14	ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายด้าน และโดยรวม	80
15	ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	82
16	ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	83
17	ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	85
18	ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	86

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
19	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	88
20	ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	90
21	ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	91
22	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	92

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนภูมิแสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวความคิดของ Cohen and Uphoff	11
2	บันได 8 ขั้นของการมีส่วนร่วม	14
3	ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม	37
4	พื้นที่เขตบางซื่อ	58

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนากรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของประเทศในทุกๆ ด้าน ทำให้ประชากรจากภูมิภาคต่างๆ พากันหลั่งไหลเข้าสู่กรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง ทำให้กรุงเทพมหานครที่มีพื้นที่ประมาณ 1,568 ตารางกิโลเมตร ต้องรองรับประชากรเกือบหรือมากกว่า 5.6 ล้านคนในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งมากกว่าจังหวัดนนทบุรีที่เป็นอันดับสอง คือประมาณ 260,000 คน ถึง 21 เท่า (กาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2550) ความต้องการบริโภคทรัพยากรและบริการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีปัญหาซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงขึ้น และจากข้อจำกัดเรื่องทรัพยากรและสาธารณูปโภคที่มีอย่างจำกัด เช่น ที่ดิน น้ำ อากาศบริสุทธิ์ สาธารณสุข เป็นต้น จึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่เพิ่มขึ้นได้อย่างเหมาะสม ในหลายพื้นที่จึงเกิดชุมชนที่มีมาตรฐานชีวิตต่ำหรือขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่รู้จักกันว่า ชุมชนแออัด ในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาซับซ้อนมากขึ้นเกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในเมืองเป็นอย่างมาก (วัชรี ธรรมวิเศษ, 2544: 1-2)

กรุงเทพมหานครจึงได้ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) กล่าวคือ ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมในการพัฒนากรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น โดยถือหลักว่า ผู้ก่อปัญหาควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมอยู่ในการปกครองประเทศ โดยเน้นให้ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม มีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ในแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาในหลายๆ ด้านไม่ว่าจะเป็น ด้านความมั่นคงปลอดภัย ปัญหายาเสพติด ด้านสุขภาพอนามัย และปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีบทบัญญัติกำหนดบทบาทของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ประชาชนและชุมชนมีสิทธิที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ อนุรักษ์ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยที่ประชาชนและชุมชนมีเสรีภาพที่จะดำเนินการตามสมควร ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (สภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2550: 25-38)

เขตบางซื่อ ซึ่งเป็นเขตสำคัญเขตหนึ่งในกรุงเทพมหานคร เป็นเขตที่มีแหล่งพักอาศัยขนาดใหญ่สำหรับผู้มีรายได้ปานกลางและผู้มีรายได้น้อยที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นทั้งสิ้น 50 ชุมชน ซึ่งมีลักษณะการตั้งชุมชนที่หลากหลาย เช่น อยู่ใกล้กับคลองลำเลียงประปา อยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งมีแหล่งอุตสาหกรรมหลายๆ อย่าง เช่น อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ เป็นต้น ซึ่งการอยู่อาศัยและกิจกรรมของชุมชน จะส่งผลถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางน้ำ ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาน้ำท่วม ความแออัดของชุมชน รวมทั้งปัญหาทางด้านสังคมต่างๆ ซึ่งหากขาดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน เพื่อการแก้ไขและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้วนั้น ผลกระทบอาจขยายออกไปในวงกว้าง เป็นปัญหาต่อสังคมโดยรวมได้

ดังนั้น การจัดการและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในแนวทางต่างๆ ของชุมชนในเขตบางซื่อให้เป็นไปตามแนวทางและนโยบายของกรุงเทพมหานครภายใต้แนวทางและนโยบายที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ออกมา โดยในปัจจุบัน ชุมชนเขตบางซื่อ ได้มีแผนปฏิบัติและกิจกรรมที่เกี่ยวกับกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งแผนการปรับปรุงชุมชนทางด้านกายภาพ และการรวมกลุ่มกับชุมชนหรือองค์กรอื่นๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ อันได้แก่ การร่วมมือกับฝ่ายรักษาความสะอาดในโครงการชักลากขยะในพื้นที่ โครงการขยะหอม การร่วมมือกับฝ่ายโยธาในกิจกรรมการขุดลอกคูคลองที่ผ่านชุมชน ทางฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้มีโครงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวด้วยการปลูกต้นไม้ภายในพื้นที่ และทางฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาล มีการปรับปรุงพื้นที่และฉีดยากำจัดยุงลาย การจัดตั้งศูนย์สุขภาพ ลานกีฬาชุมชน เป็นต้น (สำนักงานเขตบางซื่อ, 2550)

จากความสำคัญของปัญหาและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาดังกล่าว เป็นเหตุให้ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในแต่ละชุมชนของเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ในปัจจุบันว่าอยู่ในระดับใด อะไรที่เป็นอุปสรรคหรือปัญหาที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม และปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการมี

ส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ที่ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนนั้นกำลังเป็นที่ได้รับความสนใจอยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับเขตบางซื่อถือเป็นเขตที่พักอาศัยที่มีความหลากหลายที่สำคัญเขตหนึ่งของกรุงเทพมหานคร หากสามารถมีองค์ความรู้ที่เข้าใจถึงรายละเอียดเพื่อที่จะเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้มากขึ้นได้ ก็จะเป็นรูปแบบหนึ่งที่ดีสำหรับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน และทั้งนี้หากประสบผลสำเร็จ ก็อาจจะกลายเป็นตัวแบบที่ดีสำหรับการจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งในเขตบางซื่อเองและการปกครองระดับชุมชนอื่นๆ และในภาพรวมของประเทศ ก็จะกลายเป็นรูปแบบการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในชุมชนเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะการจัดการปัญหาขยะมูลฝอย และน้ำทิ้งในชุมชน มีขอบเขตของพื้นที่และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ตัวแทนครัวเรือนชุมชนที่มีอายุระหว่าง 18-80 ปีในเขตบางซื่อที่สุ่มตัวอย่างมา 10 ชุมชน รวม 278 คน ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2551

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังจะทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการศึกษาที่ได้ จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุน ปรับปรุงการจัดการสิ่งแวดล้อม ของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในด้านการได้รับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในด้านการติดตามประเมินผล สำหรับรูปแบบการเข้าร่วมทั้ง 4 รูปแบบนี้มีความหมายดังต่อไปนี้

1. **การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ** หมายถึง การมีส่วนร่วมประชุม วางแผน พิจารณาความเป็นไปได้ และตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

2. **การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ** หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติงานการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมไปถึงความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม ความสามารถในการชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรม และการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐและหน่วยงานอื่นในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3. **การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์** หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนได้รับผลที่ดีจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรม หรือโครงการที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน

4. **การมีส่วนร่วมในด้านการติดตามประเมินผล** หมายถึง การเข้าร่วมประเมินผลการปฏิบัติการ ทั้งในส่วนของการประเมินความก้าวหน้า ผลการดำเนินการ และการเสนอความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในกิจกรรม หรือโครงการที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน

สมาชิกชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนของเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ในที่นี้รวมถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมที่มีอยู่ในชุมชนเขตบางซื่อ ทั้งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่สมาชิกในชุมชนหรือผู้อื่นสร้างขึ้นมา ได้แก่ ขยะ และระบบการจัดเก็บขยะในบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย อาคารสำนักงาน ทางเดินเท้า ระบบการระบายน้ำทิ้งภายในชุมชน

2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรมที่สมาชิกในชุมชนหรือผู้อื่นร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชน ได้แก่ การรวมกลุ่มของคนในชุมชน การส่งเสริมวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมือง การส่งเสริมวัฒนธรรม การประสานงานระหว่างสมาชิกชุมชนกับองค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาวิจัยนี้ แบ่งการตรวจเอกสารออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎี

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมมีความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางสังคม เพราะเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนในชุมชนร่วมมือร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการจัดการที่ดี นำไปสู่การบรรลุวัตถุระสงค์ที่สมาชิกในชุมชนตั้งไว้ สร้างความพึงพอใจและลดความขัดแย้งของประชาชนที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ รวมถึงการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526: 25) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การให้ประชาชนคิดริเริ่มในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะนำประชาชนให้บังเกิดความศรัทธาในตัวเอง เชื่อมั่นในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาต่างๆ ในชุมชนซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 185) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจ โดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือถูกจังหวะและเหมาะสมกัน ทั้งกระทำการ

งานดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้ แสดงว่าการมีส่วนร่วมเป็นผลของความร่วมมือ ร่วมใจ การประสานงานและความรับผิดชอบ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527: 36) เสนอความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครในรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน

ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ (2534: 76) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออก ซึ่งความรู้สึก นึกคิด แก้ไขปัญหาความต้องการของตน โดยการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

วิฑูรย์ ปัญญากุล (2535: 35) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนผู้ที่ได้รับประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนามีสิทธิในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาได้

เจริญ ภัสระ (2540: 1-3) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง ความพร้อมและโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชนหรือชุมชนยอมรับผิดชอบและกระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทรรศนะที่แตกต่างกัน 4 ความหมายคือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการของประชาชนซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่นอกของระบบราชการ ได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่างๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสม

ศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกในสังคม และในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตอย่างเป็นตัวของตัวเอง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตัวเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรับรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกถึงปัญหาที่กำลังเผชิญ และแสดงวิธีซึ่งแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติ โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง วิธีการหรือกิจกรรมที่ประชาชนร่วมกันเพื่อเข้ามาทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือกลุ่มต่างๆ ในรูปแบบการเข้าร่วมจัดการ ตั้งแต่ การตัดสินใจ การทำงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้เป้าหมาย ที่กำหนดไว้ประสบความสำเร็จ

รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2530: 11-12) ได้กล่าวถึงลักษณะหรือรูปแบบในการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

1. ร่วมแสดงความคิดเห็น
2. ร่วมสละทรัพยากร วัสดุ
3. ร่วมสละแรงกาย
4. ร่วมสละเวลา

Cohen and Uphoff (1980) ได้อธิบายและวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making) ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบไปด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ทางด้านต่างๆ ประกอบไปด้วยผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ Cohen and Uphoff เสนอไว้ สรุปได้ ดังภาพที่ 1 ที่แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นการตัดสินใจมีความสำคัญมาก สาเหตุว่าการตัดสินใจจะส่งผลต่อการปฏิบัติการ และการปฏิบัติการจึงมีผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผลในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นการตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วย

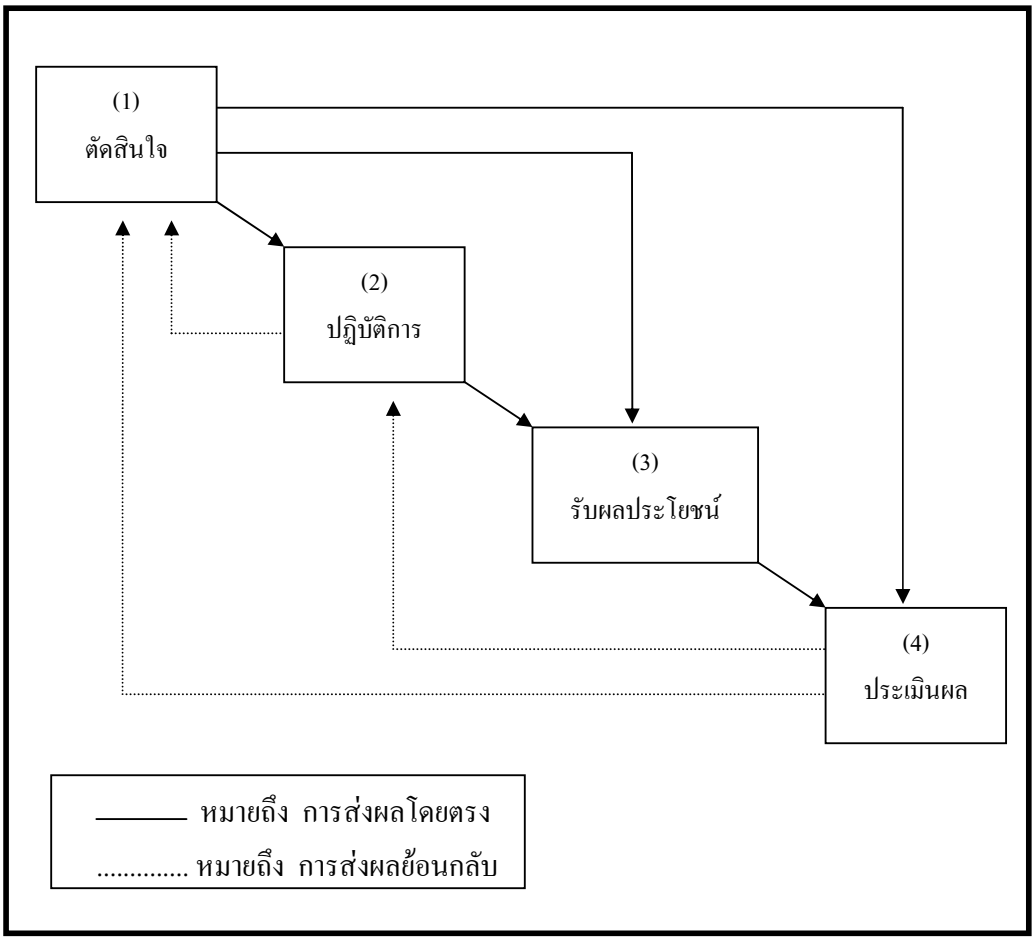

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวความคิดของ Cohen and Uphoff

ที่มา: Cohen and Uphoff (1980)

ในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff เป็นแนวทางในการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ประกอบด้วย 4 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

เมตตา กฤตวิทย์ และคณะ (2532: 3) ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยของสิ่งจูงใจ ปัจจัยโครงสร้างโอกาส และปัจจัยด้านอำนาจ ต่างเป็นปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนั้น ยังมีปัจจัยทางด้านการสื่อสาร เพราะการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาบุคคล การสร้างกลุ่ม และการทำให้กลุ่มคงอยู่ต่อไป ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ Rogers (1973: 45) ซึ่งได้ระบุว่า การรับรู้สารหรือข้อความต่างๆ เป็นกระบวนการทางสังคม การที่บุคคลจะมีการรับของใหม่นั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย ผู้สั่งการหรือแหล่งกำเนิดข่าวสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร โดยช่องทางการสื่อสาร แยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ช่องทางสื่อสารมวลชน เป็นวิถีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2. ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้รับสาร

นอกจากนี้ Rogers (1973: 45) ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า สื่อสารมวลชนมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้ การแพร่กระจายข่าวสาร รวมทั้งมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้ และสื่อบุคคลมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้มากกว่า ดังนั้น ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร ทั้งสื่อสารมวลชน และสื่อสารระหว่างบุคคล จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเช่นกัน

อรพินท์ สพโชคชัย (2538: 2) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงและทางอ้อม อาจจะพูดกว้างๆ ได้ว่าเกิดจาก “กระบวนการการติดต่อสื่อสาร” กล่าวคือ การที่สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถและมีโอกาสสื่อสาร สื่อความหมาย และเข้าใจข้อมูลเหตุผลต่างๆ ได้ดี ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นสามารถแยกแยะความต้องการ และพัฒนาความสนใจร่วมกัน และจะนำไปสู่การร่วมดำเนินการหรือกิจกรรมใด ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่สมาชิกต่างพอใจร่วมกัน

Goodenough (1963 อ้างถึงใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม, 2543: 29) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้น เมื่อพวกเขา “เรียนรู้ถึงประโยชน์ที่เขาได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้เข้าร่วมด้วยกัน” หรือการได้รับความช่วยเหลือจากผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ ด้วย

Cohen and Uphoff (1977: 59-78) ยังได้เสนอเพิ่มเติมอีกว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น
8. พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

จากปัจจัยต่างๆ ที่ได้กล่าวมานี้สามารถสรุปปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย อายุ การศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม

2. ปัจจัยด้านสังคม ซึ่งประกอบด้วย การเป็นสมาชิก และการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วย อาชีพ และรายได้

4. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ระดับของการมีส่วนร่วม

ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ มีแนวคิดเพื่อนำไปใช้ในการวัดโดยสรุปแนวคิดต่างๆ ของนักวิชาการดังต่อไปนี้

Amstein (1969: 2 อ้างถึงใน ธรรมจรรย์ ตุลยธำรง, 2546: 18-19) ได้เสนอการวัดในรูปแบบที่เรียกว่า “บันได 8 ขั้นของการมีส่วนร่วม” ซึ่ง Amstein เสนอว่า จะเป็นการช่วยลดความสับสนของการมีส่วนร่วม อันเป็นการช่วยในการวิเคราะห์ผลในขั้นสุดท้าย โดยระดับบันไดทั้ง 8 ขั้นนี้ ยังแยกได้เป็นการมีส่วนร่วม 3 ระดับดังแสดงในภาพที่ 2

ระดับสูง	8. การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)	ระดับอำนาจเป็นของประชาชน
	7. การมอบอำนาจ (Delegated Power)	(Degree of Citizen Power)
	6. การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)	
ระดับกลาง	5. การปลอบประโลม (Placation)	ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน
	4. การได้รับการปรึกษาหารือ (Consultation)	(Partial participation)
	3. การได้รับแจ้งข่าวสาร (Information)	
ระดับล่าง	2. การถูกบำบัดรักษา (Therapy)	ระดับที่ไม่มีส่วนร่วม
	1. การถูกจัดการ (Manipulation)	(Non participation)

ภาพที่ 2 บันได 8 ขั้นของการมีส่วนร่วม
ที่มา: ธรรมจรรย์ ตุลยธำรง (2546: 18)

จากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่า ระดับที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน คือ ระดับของการมีส่วนร่วมประชาชนโดยแท้จริง ระดับการมีส่วนร่วมนี้จะน้อยลงตามลำดับจนถึงระดับ 1 การถูกจัดการซึ่งไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมเลย

จากระดับล่างของบันได คือ (1) การถูกจัดการ ถูกเชิดให้ทำ และ (2) การถูกบำบัดรักษา ซึ่งทั้ง 2 ขั้นนี้ถือว่าไม่เป็นการมีส่วนร่วม ประชาชนจะไม่สามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือกำหนดโครงการได้ ซึ่งเป็นหน้าที่สำหรับผู้นำหรือผู้มีอำนาจ ที่จะให้การศึกษา และให้ความช่วยเหลือกับผู้เข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น

จากระดับกลางของบันได คือ (3) การได้รับแจ้งข่าวสาร และ (4) การได้รับการปรึกษาหารือ ซึ่งถือเป็นระดับของสัญลักษณ์ที่ผู้มีอำนาจจะเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมได้ฟังและคิด แต่จะไม่มีอำนาจกระทำการใดๆ ส่วนขั้นที่ (5) คือ การปลอบประโลมที่เป็นขั้นสูงสุดของระดับที่ผู้มีอำนาจรู้ถึงสิทธิในการตัดสินใจของประชาชน แต่ได้จำกัดอำนาจนั้นไว้

ระดับสูงของบันได คือ (6) การเป็นหุ้นส่วน ซึ่งประชาชนสามารถเจรจาต่อรอง และจัดการในการสับเปลี่ยนกับผู้ถืออำนาจเดิม และขั้นสูงสุดของบันได (7) การมอบอำนาจ และ (8) การควบคุมโดยประชาชน ซึ่งประชาชนจะสามารถใช้อำนาจในการตัดสินใจและการจัดการโดยสมบูรณ์

Kasperson และ Breitbank (1974: 3-4 อ้างถึงใน ธรรมจรรย์ ตุลยธำรง, 2546: 19) ได้เสนอการวัดระดับของการมีส่วนร่วม ซึ่งพอสรุปได้ 3 ประการ คือ

1. พิจารณาจากการกระทำของแต่ละบุคคล มิใช่เป็นการกระทำโดยกลุ่ม ซึ่งอาจจะทำให้การวิเคราะห์ หรือได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง เพราะการแสดงออกแต่ละบุคคลในการมีส่วนร่วมนั้นจะเห็นได้ถึงค่านิยม ความรับรู้ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล กล่าวคือ กริยาที่ถือว่าเป็นส่วนร่วมก็คือกริยาที่มีการแสดงต่อผลของการกระทำนั้นโดยตรงของแต่ละบุคคล

2. พิจารณาจากความถี่หรือความหนาแน่นของการกระทำ ซึ่งแสดงออกโดยการร่วมกระทำที่บ่อยครั้ง มีระยะเวลาของการกระทำกิจกรรมที่ยาวนาน หรือมีความผูกพัน และมีแรงจูงใจในการกระทำ

3. พิจารณาจากคุณภาพของการเข้าร่วม ซึ่งพิจารณาจากผลและผลกระทบของการกระทำ เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างยอมรับความสามารถ ความคิดเห็นของผู้อื่น และมีการทำการประเมินผล

Chapin (1997) ได้เสนอการวัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยได้กำหนดระดับความสำคัญ ของการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การของชุมชนไว้ ดังนี้

1. มีความสนใจและเข้าร่วมประชุม ได้แก่ การให้ความสนใจ ติดตามข่าวสารต่างๆ ของส่วนรวม และการเข้าร่วมประชุม เสนอแนะต่างๆ ในที่ประชุมกิจกรรมของส่วนรวม

2. ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือ เช่น การอุทิศเงิน เวลา ให้แก่ส่วนรวม

3. เข้าเป็นสมาชิกหรือกรรมการ ได้แก่ การอุทิศแรงงานในการทำกิจกรรมของส่วนรวม โดยการสมัครสมาชิก หรือ เป็นกรรมการของชุมชน

4. เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ การยอมรับใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจสั่งการ

ในเรื่องระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ สามารถสรุปแนวความคิดเพื่อใช้ในการได้ คือ การมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคล จะพิจารณาจาก ความถี่ของการกระทำ ระยะเวลาของการร่วมกิจกรรม คุณภาพในการทำกิจกรรม การให้การสนับสนุนช่วยเหลือ การเข้าเป็นสมาชิก ความสนใจต่อข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อม มีความรุนแรงมากขึ้น อันมีหลายสาเหตุ เช่น การนำทรัพยากรมาใช้มากขึ้น เป็นผลให้เกิดมลพิษมากมาย ร่วมกับปริมาณการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้แนวโน้มสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อมนุษย์มากขึ้น จึงต้องมีการจัดการแก้ไขและป้องกันอย่างรวดเร็ว ในเรื่องของการจัดการสิ่งแวดล้อมจากการตรวจเอกสาร ได้มีแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ความหมายของสิ่งแวดล้อม

วันเพ็ญ สุรฤกษ์ (2532) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นที่มีอยู่โดยรอบซึ่งต้องระวังรักษา

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (2535) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น

Willgoose (1972 อ้างถึงใน บุญจง ขาวสิทธิวงษ์: 2539) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ในขณะที่นิเวศวิทยา หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม

เกษม จันทร์แก้ว (2545: 2-15) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพ ชีวิต และสังคม ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และมนุษย์ได้ทำขึ้น รวมถึงได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมว่า หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งที่เห็นได้ด้วยตาและที่ไม่สามารถเห็นได้ด้วยตา สิ่งที่เป็นทั้งคุณและโทษ และได้จำแนกสิ่งแวดล้อมออกเป็น 4 มิติ คือ

1. มิติทรัพยากร (Resources dimension) หมายถึง ทรัพยากรทั้งที่เป็นทรัพยากร ธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น มีบทบาทต่อมนุษย์ในการเอื้อให้ปัจจัยด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย มารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อันได้แก่ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ (human use values) และคุณค่าคุณภาพชีวิต (life quality values)

2. มิติเทคโนโลยี (Technology dimension) โดยมีบทบาทและความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรอย่างมาก โดยมนุษย์นำเทคโนโลยีหลายรูปแบบทั้งด้านการนำทรัพยากรมาเพิ่มมูลค่าสร้างผลผลิต และด้านการป้องกัน บำบัด มลพิษ ซึ่งทั้งนี้ก็เพื่อสนองความต้องการของตนเอง

3. มิติของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อม (Waste and pollution dimension) คือ เมื่อมีการใช้ทรัพยากรด้วยเทคโนโลยีใดก็ตาม ย่อมมีของเสียและมลพิษเกิดขึ้นเสมอ มิติทางของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมเป็นมิติที่แสดงให้เห็นผลของการใช้ทรัพยากร

4. มิติมนุษย์ (Human dimension) หรือเศรษฐสังคม เกี่ยวข้องกับมนุษย์ได้สร้างพฤติกรรมของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อม ทั้งระบบสิ่งแวดล้อมย่อย หรือทั้งระบบสิ่งแวดล้อม ซึ่งมิติมนุษย์ประกอบด้วย ประชากร การศึกษา อนามัยและสาธารณสุข เศรษฐกิจ โบราณสถาน ความปลอดภัย การเมืองและการปกครอง การนันทนาการ

ประเภทของสิ่งแวดล้อม

เกษม จันทร์แก้ว (2541: 3-5) ได้จำแนกประเภทของสิ่งแวดล้อม ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (Natural environment) หมายถึง สิ่งใดก็ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ แร่ ป่าไม้ สัตว์ มนุษย์ และสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 สิ่งมีชีวิต (Biotic environment) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ มีลักษณะและสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งมีชีวิตตามชนิดและกรรมพันธุ์ของสิ่งเหล่านั้น เช่น พืช สัตว์ และมนุษย์ เป็นต้น

1.2 สิ่งที่ไม่มีชีวิต (Abiotic environment) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต อาจเห็นอยู่ในรูปของการรวมกลุ่มของตัวมันเองหรือกระจายอยู่กับสิ่งแวดล้อมอื่นก็ได้ เช่น ดิน น้ำ ก๊าซ อากาศ เสียง เป็นต้น

2. สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made environment) อาจเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เช่น เมือง บ้าน ถนน สะพาน เครื่องบิน วัตถุมีพิษ เป็นต้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประการใหญ่ๆ คือ

2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นที่สามารถมองเห็นได้ โดยที่สิ่งที่ถูกสร้างนั้นไม่มีโอกาสกำหนดสถานที่อยู่ของตนได้อีกทั้งเป็นสิ่งที่

ยากที่จะทำตนเองให้อยู่ในภาวะแวดล้อมตามที่ต้องการได้ เช่น บ้านเรือน ถนน สะพาน รถยนต์ เครื่องบิน เป็นต้น

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือนามธรรมสิ่งแวดล้อม (Social environment) หรือ (Abstract environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ หรือเป็นระเบียบของการอยู่รวมกันอย่างมีความสุข เช่น วัฒนธรรม ประเพณี กฎหมาย ศาสนา ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ เป็นต้น

ปัญหา และสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม

เกษม จันทร์แก้ว (2541: 537-539) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมในปัจจุบันนั้นทั้ง ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับทวีป และระดับโลก มีความคล้ายคลึงกันมาก นอกจากความรุนแรงของแต่ละปัญหาเท่านั้นที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งปัญหาเหล่านั้นสามารถแบ่งได้เป็น10 ประเภท ดังนี้

1. การเพิ่มของประชากร
2. การลดลงของพื้นที่ป่าไม้
3. การสูญพันธุ์ของสัตว์ป่า
4. การขาดแคลนน้ำ
5. การเสื่อมโทรมและพังทลายของดิน
6. ผลที่เกิดจากเกษตรกรรม เช่น สารพิษตกค้างในผลิต ในดิน และแหล่งน้ำ
7. เมืองและชุมชนที่ไม่มีแบบแผนที่ชัดเจน จนก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม สลัม ขยะ การจราจร น้ำเสีย อากาศเสีย

8. สาธารณสุข/ อนามัย เช่น การแพร่กระจายของเชื้อโรคในอากาศทำให้เป็นภัยต่อชีวิต

9. การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม

10. ภาวะโลกร้อน (Greenhouse effects) ที่มีผลต่อดินฟ้าอากาศ และการผลิตอาหารในอนาคต

ซึ่งสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น อาจเกิดจากหลายสาเหตุด้วยกัน ดังนี้

1. การใช้ทรัพยากรมากเกินความสามารถต่อการปรับตัวของระบบสิ่งแวดล้อม เช่น การทำป่าไม้ การทำประมง ทำเหมือง ฯลฯ

2. การนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อการนำทรัพยากรมาใช้สนองความต้องการของมนุษย์ โดยไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอหรือเหมาะสม

3. ช่วงเวลาการใช้ทรัพยากรไม่เหมาะสม แทนที่จะนำทรัพยากรมาใช้ในช่วงฤดูแล้งกลับนำมาใช้ในช่วงฤดูฝน

4. มีผู้ใช้ทรัพยากรมากเกินไป ทั้งนี้เพราะประชากรมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและปริมาณมาก

5. ผู้ใช้ทรัพยากรขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ ทำให้ขาดความระมัดระวังในการใช้ นอกจากจะนำมาใช้มากและไม่เหมาะสมแล้ว ยังอาจมีส่วนสร้างของเสีย และมลภาวะเกิดขึ้นได้

6. เกิดมลสารใหม่หรือเพิ่มขึ้นจากเดิมจากการใช้ทรัพยากร เช่น การใช้สารปราบศัตรูพืช เกษตร ก่อให้เกิดการตกค้างในพืช ดิน และแหล่งน้ำ หรืออาจก่อให้เกิดการกระตุ้นให้สารธรรมชาติเพิ่มขึ้น

7. การผสมผสานระบบบริหารไม่เป็นไปตามทฤษฎี หรือไม่มีการประสานงานแต่ละระบบสิ่งแวดล้อม จึงทำให้เกิดปัญหาแบบลูกโซ่ และเพิ่มความรุนแรง แทนที่จะแก้ไขได้ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะไม่มีการวางแผนผสมผสานระบบบริหารงานมาก่อน

ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม

อำนาจ เจริญศิลป์ (2543: 2) กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษย์มีใช้ตลอดไป โดยมิขาดแคลนและมีปัญหาใดๆ

เกษม จันทร์แก้ว (2544: 292-295) ได้ประมวลผลจากการศึกษาความหมาย และคำนิยามของคำว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม ภายใต้ทรรศนะของนักวิชาการต่างๆ ไว้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมจะเป็นอันหนึ่งอันใดได้ จากข้อความต่อไปนี้

1. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นเหมือนกับการอนุรักษ์ แต่ต่างกันที่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเหมือนทฤษฎีและหลักการไม่ได้มีแผนงานปฏิบัติ ส่วนคำว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นคำที่มีความหมายในเชิงปฏิบัติได้

2. การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการ ซึ่งหมายความว่าต้องมีกลไกสิ่งแวดล้อมควบคุมและมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างมีแบบแผน มิใช่จะทำอะไรก็ได้ กล่าวคือต้องมีจุดเริ่มต้นและลงท้ายที่มีกลไกควบคุม ด้วยเหตุดังนี้ การจัดการสิ่งแวดล้อมจึงสามารถยอมรับได้ในทางปฏิบัติและเป็นตามหลักทางวิทยาศาสตร์ทุกประการ

3. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นเสมือนแผนงานในการดำเนินการทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งการกำหนดแผนงานนี้ต้องครอบคลุมนโยบาย มาตรการ แผนงาน และโครงการ หรือแผนงานปฏิบัติ (Action plan) ที่มีขั้นตอนและกลไกควบคุมให้แผนงานดำเนินไปได้

4. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในระบบสิ่งแวดล้อมโดยต้องยึดหลักและวิธีการอนุรักษ์วิทยาซึ่งผู้ใช้ต้องตระหนักดีว่าต้องมี

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับมวลมนุษย์ต่อไป ทั้งปริมาณที่เพียงพอ คุณภาพเป็นไปตามความต้องการและเวลาที่ต้องการและต้องมีให้ได้ นอกจากนี้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องไม่ให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็ยอมให้เกิดน้อยที่สุด หรือเกิดได้ตามความสามารถของธรรมชาติที่จะช่วยตัวเองได้เท่านั้น ถ้าเกิดกว่านี้แล้วจะเกิดมลพิษสิ่งแวดล้อมได้กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การจัดการสิ่งแวดล้อม คือ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขั้นแผนการปฏิบัติ หรือหาวิธีการอนุรักษ์มาประยุกต์ใช้ กล่าวคือมีแผนการใช้ และดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างที่กำหนดไว้อย่างมีขั้นตอนและมีกลไกควบคุม

5. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นแนวทางหนึ่งของนิเวศพัฒนาปฏิบัติ หรือพัฒนาแบบยั่งยืน กล่าวคือการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นหลักที่เปิดโอกาสให้มีการใช้ทรัพยากรได้ แต่ต้องไม่ให้คุณค่าทางนิเวศวิทยาสูญเสียไป หมายถึงว่าการนำทรัพยากรมาใช้นั้น ต้องอยู่ในวิสัยที่ธรรมชาติฟอกตัวเอง ฟื้นฟูตัวเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าเกินความสามารถของธรรมชาติแล้วปัญหาของเสียมีมากเกินไปจนกลายเป็นมลพิษสิ่งแวดล้อมก็จะมากตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

6. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นหลักการและแผนปฏิบัติให้ผู้บริหารใช้ดำเนินงานตั้งแต่เริ่มโครงการและดำเนินโครงการ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมมีกลไกที่กำกับกระบวนการและแผนงานการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม นักบริหารสามารถจะทราบแนวคิดและแนวดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน ดังกล่าวก่อนจึงนำไปตัดสินใจ

สรุปได้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเตรียมแผน วางแผน จัดสรร ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงกระทำการหรือดำเนินการใดๆ เพื่อการดูแลและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนทำให้สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพสมบูรณ์ และเกิดประโยชน์ต่อชุมชน

หลักการจัดการสิ่งแวดล้อม

นาท ตัณฑวิรุฬห์ และคณะ (2528: 95-97) ได้อธิบายถึงหลักการบริหารทรัพยากรและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้

1. การสำรวจตรวจหา (Survey and identify) จะต้องตรวจหาสิ่งที่เราต้องการมาใช้ประโยชน์ โดยจะต้องพิจารณาในหลายๆ ด้าน ทั้งในทางการค้า และการใช้ประโยชน์โดยตรง และการใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ

2. การป้องกันรักษา (Protection and Maintenance) เมื่อสำรวจทรัพยากรหรือสิ่งต่างๆ ที่เราต้องการนำมาใช้ประโยชน์ได้แล้ว ก็ต้องมีการป้องกันมิให้สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นเกิดความเสื่อมโทรม เสียหาย ถูกทำลาย หรือเปลี่ยนสภาพไปเป็นมลพิษ

3. การใช้ทรัพยากรให้ถูกประเภทและเกิดประโยชน์สูงสุด (Wise use) คือการบริโภคให้ถูกหลักเศรษฐกิจและมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรให้เหมาะสม ถูกประเภท ถูกเวลาและโอกาส

4. การปรับปรุงคุณภาพทรัพยากร (Improvement) คือการหาวิธีการปรับปรุงทรัพยากรที่เสื่อมโทรมหรือหมดค่าไปแล้วให้กลับมามีคุณภาพพอที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น การปรับปรุงคุณภาพน้ำเสีย หรือดินเสื่อมโทรมเพื่อนำมาใช้ หรือเพาะปลูกใหม่

5. การใช้ทรัพยากรที่ทดแทนกัน (Substitution) คือการนำทรัพยากรที่มีอยู่เป็นจำนวนมากหรือเกิดใหม่ได้มาใช้ประโยชน์แทนทรัพยากรที่หายากกว่า เช่น การใช้พลาสติกแทนไม้ ใช้พลังแสงอาทิตย์แทนน้ำมัน เป็นต้น

6. การนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์อีก (Recycle) คือการนำของเหลือทิ้งหรือของเสียที่เกิดจากการผลิตและบริโภคกลับมาใช้หมุนเวียนอีก เช่น การนำเศษโลหะ แก้ว มาหลอมละลายใช้ใหม่ การนำขยะมาทำปุ๋ย เป็นต้น

จากหลักการดังกล่าว สอดคล้องกับ เกษม จันทร์แก้ว (2545: 95-97) ที่ได้อธิบายถึงหลักการในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

หลักการที่หนึ่ง การกำหนดชนิด ประเภท และขอบเขตของสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้ประโยชน์ หลักการข้อนี้ อาศัยพื้นฐานสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีจุดเด่นเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเป็นตัวนำแนวคิดในการกำหนดชนิด ประเภท กลุ่ม ระบบย่อย ระบบสิ่งแวดล้อมและการกำหนดขอบเขต อาจโดยการทำการวางแผนการใช้ที่ดิน หรือกำหนดขอบเขตขึ้นมา ทั้งนี้เป็นเพราะสิ่งเหล่านี้อยู่บนโลก เนื่องจาก พื้นดินผิวโลกไม่สามารถขยายหรือหดไปได้เท่าที่มีอยู่ในการใช้ที่ดิน และ/หรือ กลุ่มทรัพยากรที่ไม่ถูกสมรรถนะและไม่เหมาะสมแล้ว จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การวางแผนการใช้ที่ดิน ต้องดำเนินการแบ่งทั้งสมรรถนะที่ดิน คือ ลักษณะภูมิประเทศ และความเหมาะสมตามสมบัติของดิน และสภาพเศรษฐกิจ สังคมควบคู่กับการสร้างกฎและมาตรการใช้ที่ดินระบุไว้ด้วย

หลักการที่สอง การกำหนดกิจกรรมเพื่อคงสภาพและ/หรือสร้างศักยภาพความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม คือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หลังจากการการวางแผนแบ่งเขตพื้นที่แล้ว การกำหนดการใช้ทรัพยากรในแต่ละประเภทที่อยู่ในพื้นที่ที่กำหนด ต้องเป็นไปตามหลักวิชาการในแต่ละสาขาที่สำคัญต้องเป็นไปตามหลักการจัดการสิ่งแวดล้อม คือ เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนกำหนดขนาดและทิศทางการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นรูปธรรม

หลักการที่สาม การควบคุมในการกำจัด บำบัดของเสียและมลพิษจากกิจกรรมการใช้ทรัพยากร เนื่องจากการนำทรัพยากรมาใช้ไม่ว่าลักษณะใดย่อมมีของเสีย และมลพิษเกิดขึ้นเสมอ ดังนั้น การใช้ทรัพยากรในเขตพื้นที่ใดก็ตาม จึงจำเป็นต้องมีการควบคุม บำบัด และกำจัดของเสียและมลพิษให้หมดไป หรือลดน้อยลงจนสิ่งแวดล้อมสามารถรองรับได้ และไม่เป็นพิษภัยต่อสิ่งมีชีวิตต่างๆ โดยนำเทคโนโลยีเข้าไปควบคุม

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. การใช้ระเบียบหรือมาตรการทางกฎหมาย (Command and Control)

เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยการกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมแล้วใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมให้การดำเนินการเป็นไปตามกำหนด ซึ่งข้อดีของระบบมาตรฐานคือวิธีที่ไม่ซับซ้อนและมีบรรทัดฐานในการตรวจสอบติดตามคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน รวมไปถึงการช่วยลดแรงงานคนในการดำเนินงาน งบประมาณที่ใช้ในการจัดการ และขนาดของการก่อมลพิษ (วุฒิ หวังวัชรกุล, 2546)

จากหลักการดังกล่าว จุไร ทัพวงษ์ (2536: 31-32) ที่นำเสนอเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีความสอดคล้องกันไว้ดังนี้

1. กฎหมาย การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีการกำหนดนโยบายและวางแผนตามหลักวิชาการว่าด้วยการจัดการและการบริหารสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อให้สามารถดำเนินการไปได้ตามนโยบายและตามแผนการที่กำหนดไว้ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าหากไม่มีกฎหมายเป็นพื้นฐานในการควบคุม ซึ่งในประเทศไทยมีกฎหมายต่างๆ ป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อมหลายฉบับ อีกทั้งยังมีกฎระเบียบของกฎกระทรวง ทบวง กรม ที่รับผิดชอบตามกฎหมายอีกหลายแห่ง แต่ถึงอย่างไรกฎหมายก็เป็นเพียงตัวอักษร จะมีผลตามเจตนารมณ์หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเป็นหลัก ส่วนกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศนั้นสามารถกล่าวได้ว่า ประเทศไทยยังขาดผู้เชี่ยวชาญกฎหมายสิ่งแวดล้อมต่างประเทศ ในขณะที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาระดับระหว่างประเทศมากขึ้นทุกขณะมีการประกาศใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นทางการฉบับแรกของประเทศไทย คือพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2518 ซึ่งได้กำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้น แต่ต่อมาได้มีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2521 และในปัจจุบันได้ใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2535 ที่ได้ปรับปรุงให้ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น

2. การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม นอกเหนือไปจากงานด้านบริหารทรัพยากรตามโครงการต่างๆ ของรัฐแล้ว คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติยังมีหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่มิได้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งจะช่วยให้รัฐบาลสามารถกำหนดนโยบายที่ถูกต้อง เพื่อการพัฒนาและป้องกันการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมควบคู่กันไปงานกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมนี้ จะดำเนินการโดยการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ซึ่งข้อเสนอดังกล่าว เป็นไปในทำนองเดียวกันกับ ราตรี ภารา (2540: 206-211) ที่ได้อธิบายว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยองค์ประกอบหลักอย่างหนึ่งที่สำคัญ คือ กฎและระเบียบ (Laws and regulation) ซึ่งก็คือกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยจะต้องพิจารณาถึงการควบคุมการกระทำของมนุษย์ เพื่อหยุดยั้งหรือลดการทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันไม่ให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย และเพื่อแก้ไข หรือหามาตรการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังอธิบายวิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมและเหตุผลในการนำมาใช้ดังนี้

1. มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม มีขึ้นเพื่อสนับสนุนสินค้าบริการที่รับผิดชอบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และต่อต้านการผลิตสินค้าบริการที่ทำลายคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่กระบวนการออกแบบ การผลิต การบรรจุหีบห่อ การจำหน่าย และการกำจัด ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

2. กฎหมายสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญเพื่อการนำมาใช้เป็นมาตรการควบคุมตรวจสอบ รักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด เป็นต้น

2. การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Instrument)

เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมอีกทางเลือกหนึ่ง โดยการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ผลักภาระความรับผิดชอบไปสู่ผู้ก่อมลพิษ หรือในบางกรณีจะขยายไปถึงการสร้างจูงใจให้กับผู้ก่อมลพิษในการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม โดยเครื่องมือดังกล่าวนี้เชื่อกันว่าช่วยให้การตัดสินใจเชิงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเชื่อว่าจะทำให้เกิดการปรับปรุง

สิ่งแวดล้อมและวิธีการบำบัดที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังนี้ (วุฒิ หวังวัชรกุล, 2546)

1. การเก็บค่ามลพิษ (Pollution Charges) หรือการเก็บค่าธรรมเนียม มีอยู่หลายประเภท ได้แก่ ค่าปล่อยมลพิษ ที่เก็บจากผู้ปล่อยมลพิษตามปริมาณและความเข้มข้นของมลพิษที่ปล่อยออกมา หรือ ค่าผู้ใช้บริการ เป็นการเก็บจากผู้ใช้บริการแหล่งบำบัดมลพิษสาธารณะต่างๆ โดยตรง เช่น ค่าทิ้ง (และกำจัด) ขยะ หรือ ค่าบริหารจัดการ เป็นการจ่ายค่าบริการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมตั้งแต่การจดทะเบียนจนถึงการควบคุม และ ส่วนต่างภาษี เป็นการเก็บค่าสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยการเก็บภาษีพิเศษสำหรับสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. การสร้างตลาด (Market Creation) จะเป็นการสร้างตลาดขึ้นมาโดยสามารถซื้อ “สิทธิ” ในการปล่อยมลพิษหรือสามารถขาย “สิทธิ” ให้กับผู้ที่ต้องการ โดยมีรูปแบบหลักที่สำคัญได้แก่ ใบอนุญาตที่ซื้อขายได้ (marketable permits) โดยเจ้าหน้าที่กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่สังคมต้องการ แล้วใช้มาตรฐานเหล่านี้ไปกำหนดปริมาณการปล่อยมลพิษ ในระบบเศรษฐกิจและจัดสรรให้กับผู้เกี่ยวข้องในรูปของ “สิทธิ” ในการปล่อยมลพิษ ซึ่งสิทธิดังกล่าวสามารถโยกย้ายถ่ายเทไปมาระหว่างผู้ก่อมลพิษได้ โดยความต้องการในสิทธิต้นทุนในการบำบัดของแหล่งปล่อยมลพิษ ผู้ก่อมลพิษจะทำการบำบัดมลพิษเองตราบใดที่ต้นทุนดังกล่าวยังไม่สูงกว่าราคาของสิทธิในการปล่อย

3. การอุดหนุน (Subsidy) อาจอยู่ในรูปเงินให้เปล่า เงินกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำ หรือการลดภาษีเพื่อให้ผู้ก่อมลพิษลดการปล่อยมลพิษ รวมไปถึงการสนับสนุนเครื่องมือหรือการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อลดมลพิษจากเครื่องมือหรือเทคโนโลยีเดิม และ ระบบมัดจำ-คืนเงิน (Deposit-refund systems) ซึ่งผู้บริโภคเป็นผู้เสียค่ามลพิษในรูปเงินมัดจำเมื่อซื้อสินค้าที่ก่อให้เกิดผลเสียด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อผู้บริโภคคืนสาวนที่เหลือให้กับสถานที่รับคืนเพื่อการแปรรูปใหม่หรือทิ้งในที่เหมาะสมก็จะได้เงินค่ามัดจำนั้นคืน

นอกจากนี้ จุไร ทัพวงษ์ (2536: 31-32) ได้นำเสนอเครื่องมือจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางเศรษฐศาสตร์ ในลักษณะของการสนับสนุนด้านงบประมาณในแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์

ทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดให้มากยิ่งขึ้น โดยให้มีการประสานงานการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีระบบ และให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน เพื่อประโยชน์การดำเนินการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. เครื่องมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

เครื่องมืออื่นๆ ที่ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนสิ่งแวดล้อม การวางแผนสิ่งแวดล้อมในทางปฏิบัติ หมายถึง การให้มีการพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อมในการวางแผนเสียแต่ในระยะแรก ทั้งในระดับประเทศและระดับโครงการ โดยให้คำนึงถึงผลดีและผลเสียทางด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนา และจะนำมาพิจารณาร่วมกับทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย ทั้งนี้ เพื่อช่วยในด้านตัดสินใจของรัฐบาลที่จะได้เห็นผลประโยชน์ส่วนรวมของแผนและโครงการได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (จุไร ทัพวงษ์, 2536: 31-32)

ซึ่งในจุดนี้สอดคล้องกับ ราตรี ภารา (2540: 207-211) ที่กล่าวถึงว่า การวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อมมีขึ้นเพื่อกำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านการใช้ การป้องกัน แก้ไข และการฟื้นฟู เพื่อการตอบสนองต่อมนุษย์และทรัพยากรอื่นอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง มีขนาดและทิศทางที่ชัดเจน ภายใต้ทุนหรืองบประมาณที่มีอยู่

2. การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือ การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีขอบเขตที่กว้างขวางมากและจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของมนุษย์ในที่สุด โดยการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้าไม่ได้ จำเป็นต้องมีการวางแผนควบคุมป้องกันไว้แต่เริ่มแรก การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะเป็นวิธีการหนึ่งในการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นที่ยอมรับและได้นำมาปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนา ทั้งนี้รวมถึงประเทศไทยด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้มีการศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และคุณค่าต่างๆ ที่มีต่อมนุษย์ ที่อาจถูกกระทบกระเทือนเนื่องจากโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ พร้อมทั้งอธิบายถึงผลกระทบ ทั้งในทางบวกในแง่การส่งเสริมทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและคุณค่าต่างๆ ที่มีต่อมนุษย์ และผลในทางลบในแง่ของการทำลายสิ่งแวดล้อมและคุณค่าต่างๆ เพื่อหาทางในการลดผลเสียหาย ให้เหลือน้อยที่สุดและก่อให้เกิดผลดีที่สุดด้วย (จุไร ทัพวงษ์, 2536: 31-32)

ซึ่งในจุดนี้สอดคล้องกับ ราตรี ภารา (2540: 207-211) อีกเช่นกัน ที่อธิบายถึงการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมว่า คือการศึกษาและคาดคะเนผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจการประเภทต่างๆ ตลอดจนการเสนอแนะมาตรการในการแก้ไขผลกระทบ ซึ่งจะพิจารณาทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพหรือนิเวศวิทยา คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสังคม

3. การศึกษาประชาสัมพันธ์ เพื่อทำให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาและภัยที่อาจเกิดขึ้นถ้าหากไม่ร่วมมือกันดูแล โดยถ้าหากได้มีการร่วมมือกันทำการป้องกันและแก้ไข จะเป็นวิธีการในการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ได้ผลดีที่สุด เพราะการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมาจากรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ การส่งเสริมให้เกิดความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม และการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม จึงเป็นพื้นฐานของการจัดการสิ่งแวดล้อม (จุไร ทัพวงษ์, 2536: 31-32)

4. บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชน จะมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จะสำเร็จได้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนานี้ กล่าวคือ ประชาชนในท้องถิ่นสามารถกำหนดพื้นฐานอันมีส่วนช่วยให้โครงการดำเนินการต่อไปได้ ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกและทัศนคติให้กับประชาชน เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐต้องกระทำ (จุไร ทัพวงษ์, 2536: 31-32)

จึงสรุปได้ว่า กฎระเบียบหรือมาตรการควบคุม เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ รวมไปถึงการวางแผน การสนับสนุนด้านงบประมาณ การศึกษาประชาสัมพันธ์ องค์กรเอกชนและองค์กรประชาชน ล้วนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะนำมาพิจารณาถึงระดับการมีส่วนร่วม ปัญหาและอุปสรรค และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมใจ เข็มเจริญ (2531) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ โดยศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมอนุรักษ์ป่าไม้ของประชาชน ซึ่งใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลักและเสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการจัดสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ได้รับการศึกษาค่อนข้างต่ำ มีที่ดินใช้ประโยชน์ไม่มากและมักใช้ฟืนและถ่านเป็นเชื้อเพลิงในการหุงหาอาหาร และผลการวิเคราะห์ยังพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนที่ดินที่ใช้ประโยชน์ การได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องการอนุรักษ์ และการเห็นพ้องต้องกันของเพื่อนบ้านในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สุรีย์ ตัณฑ์ศรีสุโรจน์ (2531) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนในชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร โดยเก็บตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนในชุมชนจำนวน 70 คน ศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มีคุณภาพทั้งหมด 5 กิจกรรม และวัดระดับการมีส่วนร่วม หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทางประชากรและสังคมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับที่แตกต่างกัน และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ไคสแควร์ (Chi-square) และ Yule's Q

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้นำเยาวชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 19 ปี การศึกษาส่วนมากอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนมากมีระยะเวลาอาศัยในชุมชนมากกว่า 5 ปี มีความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเรื่องเสียงมากที่สุด รู้สึกพอใจในด้านความสะอาดของสภาพแวดล้อมมากที่สุด และส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับมาก ลักษณะการเข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นการร่วมสมทบแรงงาน การร่วมแสดง

ความคิดเห็นและร่วมประชุม ส่วนผลการศึกษาในด้านความสัมพันธ์ของลักษณะประชากรและสังคมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนพบว่า ระยะเวลาการอยู่อาศัย และความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชน

เบญจมาศ จันทร์เอี่ยม (2536) ได้ศึกษาเรื่องการเรียบเทียบบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระหว่างบ้านสวนพลูกับบ้านหูช้าง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนติดตามผลของการฝึกอบรมหลักสูตร โดยศึกษากลุ่มสตรีที่อาศัยอยู่ในบ้านสวนพลูกับบ้านหูช้าง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวนทั้งสิ้น 473 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ T-test

จากการศึกษาพบว่า สตรีส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านทั้งสองมีอายุระหว่าง 40-60 ปี มีรายได้น้อยกว่า 30,000 บาทต่อปี ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานนานกว่า 15 ปี มีการรับฟังข่าวสารน้อย และมีสถานภาพทางสังคมสูงเป็นส่วนใหญ่ ในด้านบทบาทในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 สตรีบ้านสวนพลูมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยมากที่สุด ส่วนสตรีบ้านหูช้างมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปลูกต้นไม้มากที่สุด ส่วนความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพบว่า ภายหลังการฝึกอบรม สตรีทั้งสองหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าก่อนการฝึกอบรม และได้มีการนำไปเผยแพร่ให้แก่ญาติพี่น้องมากที่สุด ได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับปานกลาง ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในการเผยแพร่คือ การขาดงบประมาณ และเวลาไม่อำนวย ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเข้ารับการฝึกอบรม สถานภาพทางสังคม ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน และการรับฟังข่าวสาร

สุวรรณี คงทอง (2536) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เพื่อศึกษาระดับ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชน ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ หัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 207 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าไคสแควร์ และค่าพีสแควร์

โดยผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนน้อย สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างเด่นชัด คือ อาชีพ รองลงมาได้แก่ การได้รับข่าวสาร การเป็นสมาชิกลุ่ม เพศ และการศึกษา ตามลำดับ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชน ได้แก่ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ พื้นที่ปลูก ขาดความร่วมมือ และการแนะนำที่ดีจากเจ้าหน้าที่ไม่มีเวลา และอันตรายจากผู้มีอิทธิพล และปัญหาสัตว์มีพิษในพื้นที่

ไพจิตร ไตรวงศ์ย้อย (2538) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ศึกษากรณี: ป่าลัน ตำบลบงน้อย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยศึกษาจากคนในหมู่บ้านป่าลัน ตำบลบงน้อย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 154 ครอบครัว ทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน

ซึ่งผลการศึกษาพบว่าการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านเกิดจากความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มคนอีสานที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานในเขตภาคเหนือของประเทศไทย โดยมีกลุ่มผู้อาวุโสของหมู่บ้านและพระสงฆ์เป็นผู้นำ ส่วนระดับการมีส่วนร่วมพบว่าประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ความคิดเห็นและความรู้สึกเป็นเจ้าของป่าชุมชน รองลงมาได้แก่ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน จำนวนที่ดินทำกิน อายุ และความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน นอกจากนี้ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ความแตกต่างด้านความคิดเห็นของสมาชิก ความขัดยังระหว่างชุมชน และการไม่มีกฎหมายรองรับการจัดการป่าชุมชน

ร้อยตำรวจตรีสุชาติ อรุณวุฒิวงศ์ (2541) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการธุรกิจเพื่อพัฒนาชนบท โดยศึกษาจากสมาชิกสหกรณ์พัฒนาประชากรและชุมชนลำไทรโยง จำกัด อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 235 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า T-test และ F-test กำหนดนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการธุรกิจเพื่อการพัฒนาชนบทอยู่ในระดับปานกลาง จากการศึกษาการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมด้านการรับ

ผลประโยชน์มากที่สุด รองลงมาคือด้านการปฏิบัติการ ด้านการตัดสินใจ และด้านการประเมินผล ตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการธุรกิจเพื่อการพัฒนาชนบทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มในสังคม ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกสหกรณ์ และระยะเวลาในการเข้าร่วมโครงการ

อรุณรัตน์ หวังดี (2548) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ กรณีศึกษา เทศบาลตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยทำการสัมภาษณ์ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 303 ตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ แจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ T-test และ F-test ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

โดยผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอยในด้านต่างๆ เรียงตามลำดับ คือ ด้านการคัดแยกขยะมูลฝอย ด้านการลดปริมาณมูลฝอย ด้านการร่วมกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เพื่อร่วมกันกำจัดขยะมูลฝอย ด้านการสนับสนุนการนำมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ ด้านการเสนอและเรียกร้องให้มีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย และด้านการกำจัดมูลฝอย โดยมีการจัดการขยะของครัวเรือนในระดับปานกลาง ซึ่งพิจารณาจากด้านการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเป็นบางครั้ง และส่วนน้อยมากที่ปฏิบัติทุกครั้งและไม่ปฏิบัติเลย ส่วนระดับการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า มีระดับการปฏิบัติเป็นบางครั้ง และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยเดียวที่มีอิทธิพลในการจัดการขยะมูลฝอยโดยรวม และหากพิจารณาในแต่ละด้าน ปัจจัยที่มีอิทธิพล ได้แก่ อายุ การศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ค่าตอบแทน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

จากการศึกษาผลงานทั้งหมดที่ผ่านมา สามารถนำมาจำแนกตัวแปรอิสระบางชนิดที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์ ซึ่งจะนำมาใช้ในกรณีศึกษาครั้งนี้ได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

ประกอบด้วย อายุ การศึกษา และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ของสมาชิกชุมชน โดยคาดว่าน่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

2. ปัจจัยด้านสังคม

ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน โดยคาดว่าน่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ประกอบด้วย อาชีพ และรายได้ ของสมาชิกชุมชน โดยคาดว่าน่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

4. ปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม

ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน โดยคาดว่าน่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

5. ปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน โดยคาดว่าน่าจะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันหรือทางบวก กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

กรอบแนวความคิดในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาในครั้งนี้ สามารถที่จะอธิบายและสรุปกรอบแนวความคิดและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ทำการศึกษาไว้ได้ดังนี้

1. จากการตรวจเอกสารที่ผ่านมานั้นได้รวบรวมแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากการตรวจเอกสารสามารถกล่าวได้ว่า

การศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมนั้น ส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม โดยการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แบ่งตัวแปรออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ตัวแปรอิสระ (independent variable) หมายถึง ตัวแปรที่คาดว่าจะปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยตัวแปรอิสระประกอบด้วย อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

1.2 ตัวแปรตาม (dependent variable) หมายถึง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นๆ และค่าที่เปลี่ยนแปลงจะขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่นๆ ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผล

โดยการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจมีความสำคัญมากเนื่องจากการตัดสินใจจะมีผลต่อการปฏิบัติการ และจากการปฏิบัติการจะมีผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผลในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นการตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าวนั้น มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกัน และการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้านเกิดขึ้น ดังนั้นการที่จะพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้านควบคู่กันไป

2. จากกรอบแนวความคิด ได้ทำการจัดระบบของตัวแปรต่างๆ ดังกล่าวเพื่อง่ายในการทำความเข้าใจ โดยในส่วนของตัวแปรอิสระได้แบ่งกลุ่มแยกเป็นปัจจัยด้านต่างๆ ทั้งหมด 6 ปัจจัย คือ

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล โดยการจัดระบบของตัวแปรต่างๆ ที่อยู่ในปัจจัยส่วนบุคคลนี้ จะเป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับตัวบุคคลในแต่ละบุคคลโดยเฉพาะ ประกอบด้วย อายุ การศึกษา และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

2.2 ปัจจัยด้านสังคม ตัวแปรที่จัดอยู่ในปัจจัยด้านสังคมนั้นจะสะท้อนถึงกิจกรรมที่บุคคลได้เข้าไปมีส่วนในกิจกรรมทางสังคมนั้นๆ ประกอบด้วย การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2.3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นการรวมเอาตัวแปรที่สะท้อนสภาพทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้นๆ ประกอบด้วย อาชีพ และรายได้

2.4 ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร ประกอบด้วย การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม โดยเป็นการบอกถึงแหล่งที่มาและความคิดถี่ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม

2.5 ปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจ ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยจะแสดงให้เห็นถึงระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

3. ในส่วนของกรอบแนวความคิดที่แสดงอยู่ในภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม โดยตัวแปรอิสระมีการแบ่งกลุ่มแยกเป็นปัจจัยด้านต่างๆ ทั้งหมด 5 ปัจจัย ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นตัวแปรตาม โดยในส่วนของปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น คาดว่าจะมีความสัมพันธ์ไปในแนวทางเดียวกันกับกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

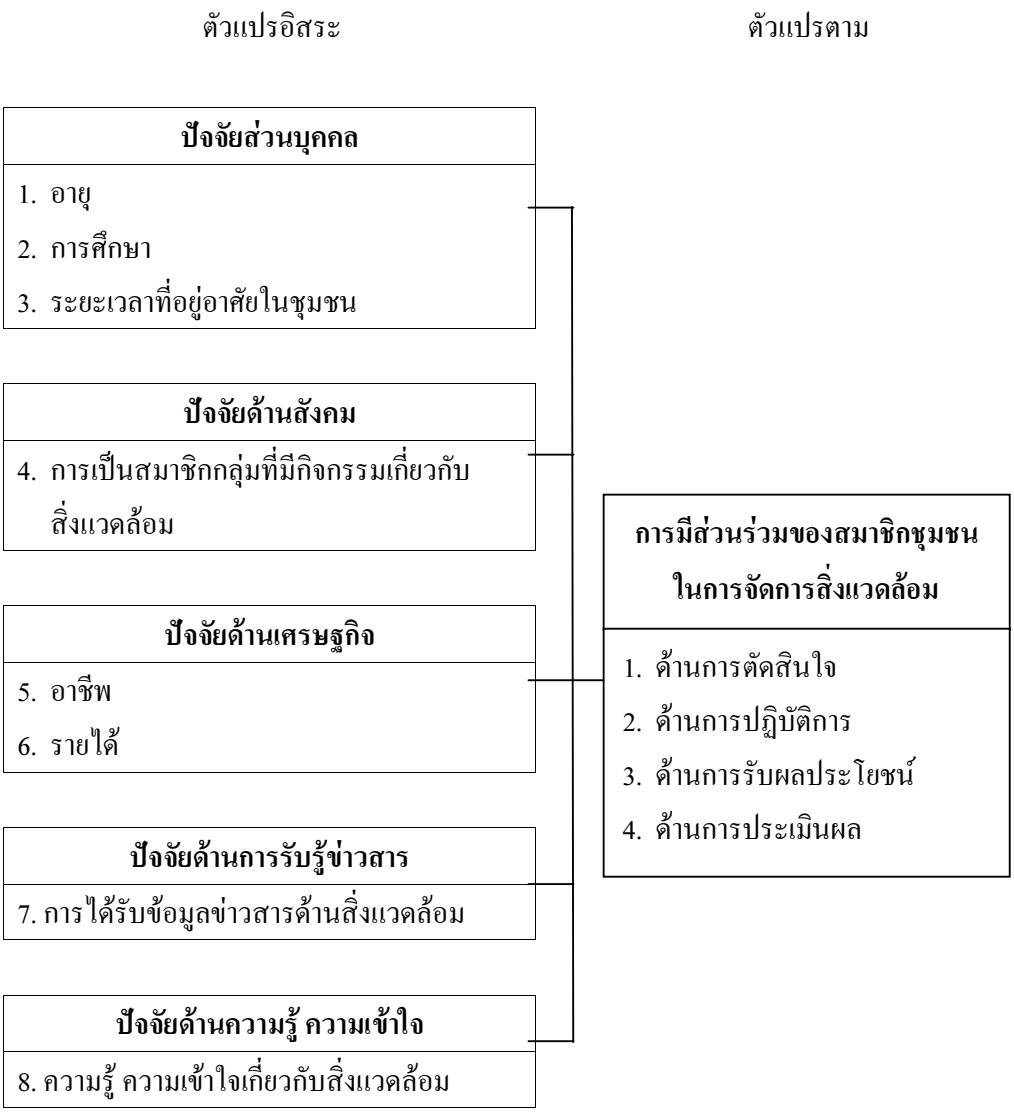

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม
ที่มา: จากการศึกษา

สมมติฐานในการศึกษา

จากกรอบแนวความคิดในการศึกษาข้างต้น สามารถนำมากำหนดสมมติฐานในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

2. ปัจจัยด้านสังคมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

4. ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

5. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการและอุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัยซึ่งประกอบไปด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำการศึกษาครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการให้สมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling technique) เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โดยข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสอบถามนั้นมีลักษณะโครงสร้างของข้อมูลที่จัดเก็บจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ข้อมูลทางสังคม ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อม ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ใช้ในการศึกษา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จากหน่วยราชการต่างๆ การค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดของสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ห้องสมุดสภาวิจัย สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ประชากรและการคัดเลือกตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 18-80 ปี ที่เป็นสมาชิกในชุมชนเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 278 คน โดยได้กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่างประชากรแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling technique) โดยดำเนินตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มตัวอย่างระดับชุมชน จากชุมชนของพื้นที่เขตบางซื่อจำนวน 50 ชุมชน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดย กำหนดขนาดตัวอย่างในอัตราส่วนร้อยละ 20 ของจำนวนชุมชน จึงได้ชุมชนตัวอย่างจำนวน 10 ชุมชน ทำการสุ่มโดยการจับฉลากจากรายชื่อชุมชนทั้งหมด ซึ่งรวมสมาชิกชุมชนที่เป็นประชากรทั้ง 10 ชุมชน รวมประชากร (ครัวเรือน) ทั้งหมด 2,092 ครัวเรือน

ขั้นที่ 2 หาจำนวนขนาดตัวอย่างจากจำนวนประชากรทั้งหมด 2,092 คน โดยอาศัยตารางสถิติการสุ่มตัวอย่างของ Herbert Arkin and Raymond R. Colton (อ้างถึงใน อรุณรัตน์ หวังดี, 2548: 36) โดยกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 จากนั้นนำมาแยกเป็นจำนวนครัวเรือนในแต่ละชุมชน โดยการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนความเหมาะสม (proportional stratified random sampling) ซึ่งผลการหาจำนวนขนาดตัวอย่างด้วยตารางของ Herbert Arkin and Raymond R. Colton ได้ผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในแต่ละชุมชน

จำนวนประชากร (ครัวเรือน)	ความเชื่อมั่น ร้อยละ 99	ความเชื่อมั่น ร้อยละ 98	ความเชื่อมั่น ร้อยละ 97	ความเชื่อมั่น ร้อยละ 95
500,000	7,933	2,009	895	322
100,000	7,465	1,977	888	322
50,000	6,945	1,939	881	321
20,000	5,749	1,832	858	318
10,000	4,465	1,678	823	313
5,000	*	1,437	760	303
4,000	*	1,341	732	299
3,000	*	1,206	690	291
2,000	*	*	**619**	**278**
1,000	*	*	473	244

หมายเหตุ: *กลุ่มตัวอย่างต้องมีมากกว่าร้อยละ 50 ของประชากร

จากจำนวนครัวเรือน 2,092 หลังคาเรือน จำนวนประชากรที่ใกล้เคียงที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ในกรณีนี้คือจำนวน 2,000 คน จึงได้จำนวนตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 278 คน จากนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนความเหมาะสม โดยใช้สูตร ดังนี้

$$F = \frac{n \times Ni}{N}$$

โดย F = จำนวนตัวอย่างในแต่ละชุมชน

n = จำนวนตัวอย่างทั้งหมด (278 คน)

Ni = จำนวนครัวเรือนในแต่ละชุมชน

N = จำนวนรวมทั้งหมดของประชากรที่ใช้ในการศึกษา (2,092 คน)

จากการใช้สูตรดังกล่าวแล้ว สามารถนำมาแจกแจงกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสัดส่วนในแต่ละชุมชน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในแต่ละชุมชน

รายชื่อของชุมชน	จำนวนครัวเรือน (คน)	จำนวนตัวอย่างแต่ละชุมชน (คน)
1. ชุมชนบุญเหลือ 2	123	16
2. ชุมชนซอยสนิท	138	18
3. ชุมชนจันทร์เกษม	230	31
4. ชุมชนซอยสวนรื่น	130	17
5. ชุมชนวัดบางโพโอมาวาส	99	13
6. ชุมชนสมบุญดี	140	19
7. ชุมชนซอยโชติวัฒน์	151	20
8. ชุมชนบุญเหลือ 1	500	67
9. ชุมชนวัดประดู่ธรรมาธิปัตย์	176	23
10. ชุมชนบ้านพักรถไฟก่อสร้าง	405	54
รวมทั้งหมด 10 ชุมชน	2,092	278

ที่มา: จากการคำนวณ

ขั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือ ตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 18-80 ปี ที่เป็นสมาชิกในชุมชนเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยเก็บตัวอย่างมาครัวเรือนละ 1 คน ที่อยู่ในหรือนอกที่พักอาศัย และตามความสะดวกของผู้เป็นตัวแทนครัวเรือน ตามจำนวนตัวอย่างในแต่ละชุมชนที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งได้สร้างขึ้นจากการศึกษา ค้นคว้า แนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยลักษณะคำถามจะมีทั้งคำถามปลายปิด (close-end question) และคำถามปลายเปิด (open-end question) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย

- ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน อาชีพ และรายได้ มีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด (close-end question) และคำถามปลายเปิด (open-end question)

- ข้อมูลทางสังคมของสมาชิกชุมชน ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นคำถามแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก

- ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมจากแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม มีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด โดยให้ทำเครื่องหมายลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมทั่วไป ความรู้ความเข้าใจเรื่องปัญหาและสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยลักษณะของข้อความที่ใช้ มีทั้งลักษณะในเชิงบวกและเชิงลบ มีคำตอบแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ใช่ และไม่ใช่

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผล โดยลักษณะ

ของข้อความที่ใช้มีทั้งลักษณะในเชิงบวกและเชิงลบ มีคำตอบแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก คือ มาก ปานกลาง และน้อย

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด (open-end question)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล จะนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามไปประมวลผลทางสถิติ โดยกำหนดค่าตัวแปรและเกณฑ์การให้คะแนนความคิดเห็น มีดังต่อไปนี้ คือ

ตัวแปรอิสระ

1. อายุ แสดงถึงอายุของสมาชิกชุมชนตัวอย่าง มีหน่วยเป็นปี

2. การศึกษา แสดงถึงวุฒิการศึกษาสูงสุดที่ได้รับของสมาชิกชุมชนตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มการศึกษาต่ำ คือ ไม่เกินประถมศึกษา และกลุ่มการศึกษาสูง คือ สูงกว่าประถมศึกษาขึ้นไป

3. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน แสดงถึงระยะเวลาของสมาชิกชุมชนผู้ตอบตัวอย่าง ที่ได้อยู่อาศัยภายในชุมชนจนถึงปัจจุบัน มีหน่วยเป็นปี

4. การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แสดงถึงการเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนตัวอย่าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ไม่เป็น และเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

5. อาชีพ แสดงถึงอาชีพซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้หลักของสมาชิกชุมชนตัวอย่าง

6. รายได้ แสดงถึงเงินที่ได้รับเดือนของสมาชิกชุมชนตัวอย่าง คิดจากผลตอบแทนที่ได้จากการประกอบอาชีพหลัก มีหน่วยเป็นบาทต่อเดือน

7. การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม แสดงถึงความถี่ที่สมาชิกชุมชนตัวอย่างได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ไม่เคยได้รับ นานๆ ครั้ง (หลายเดือน/ครั้ง) เป็นบางครั้ง (1-2 ครั้ง/เดือน) และเป็นประจำ (3-4 ครั้ง/เดือน) มีระดับคะแนน 0 1 2 และ 3 คะแนนตามลำดับ

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาหาระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้

ระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม	**ระดับคะแนน**
มาก	ตั้งแต่ 9 ขึ้นไป
ปานกลาง	5 - 8
น้อย	ตั้งแต่ 4 ลงไป

8. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แสดงถึงระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสิ่งแวดล้อมทั่วไป ความรู้ความเข้าใจเรื่องปัญหา และสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยลักษณะของข้อความที่ใช้มีทั้งลักษณะในเชิงบวกและเชิงลบ เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

คำตอบ	**ข้อความเชิงบวก**	**ข้อความเชิงลบ**
ใช่	1	0
ไม่ใช่	0	1

โดยข้อความเชิงบวก หมายถึง ข้อความที่มีคำตอบที่ถูกต้อง คือ ใช่ มีอยู่ทั้งหมด 15 ข้อ ส่วนข้อความเชิงลบ หมายถึง ข้อความที่มีคำตอบที่ถูกต้อง คือ ไม่ใช่ มีอยู่ทั้งหมด 15 ข้อเช่นกัน

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาหาค่าระดับความรู้ความเข้าใจได้ดังนี้

ระดับความรู้ความเข้าใจ	ระดับคะแนนเฉลี่ย
มาก	0.71 - 1.00
ปานกลาง	0.41 - 0.70
น้อย	0.00 - 0.40

โดยสามารถอธิบายความหมายของตัวเลขค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ คือ 1.00 เป็นค่าคะแนนเต็มในข้อความ หรือข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยข้อความทั้งหมดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีทั้งสิ้น 30 ข้อ ดังนั้นคะแนนเต็มในส่วนของข้อความเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะมีค่าเท่ากับ 30 คะแนน โดยเมื่อแบ่งระดับความรู้ความเข้าใจออกเป็น 3 ระดับข้างต้น ค่าคะแนนที่อยู่ในช่วงต่างๆ ต่อไปนี้จะเป็นตัวบอกถึงระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน

ระดับความรู้ความเข้าใจ	ระดับค่าคะแนน
มาก	22 - 30
ปานกลาง	13 - 21
น้อย	0 - 12

ตัวแปรตาม

การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล โดยลักษณะของข้อความที่ใช้วัดระดับการมีส่วนร่วมมีทั้งลักษณะในเชิงบวกและเชิงลบ เกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับค่าคะแนน
มาก	3
ปานกลาง	2
น้อย	1

ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมมาก หมายถึง การที่สมาชิกชุมชนตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมจากข้อความในข้อนั้นๆ มาก หากผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า มาก แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในข้อดังกล่าวอยู่ในระดับมาก

ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง หมายถึง การที่สมาชิกชุมชนตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมจากข้อความในข้อนั้นๆ ปานกลาง หากผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า ปานกลาง แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในข้อดังกล่าวอยู่ระดับปานกลาง

ระดับการมีส่วนร่วมน้อย หมายถึง การที่สมาชิกชุมชนตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมจากข้อความในข้อนั้นๆ น้อย หากผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า น้อย แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในข้อดังกล่าวอยู่น้อย

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาหาค่าระดับการมีส่วนร่วมได้ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับค่าเฉลี่ย
มาก	2.35 - 3.00
ปานกลาง	1.68 - 2.34
น้อย	1.00 - 1.67

โดยสามารถอธิบายความหมายของตัวเลขค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ คือ 2.00 เป็นค่าคะแนนเต็มในข้อความ หรือข้อคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยข้อคำถามทั้งหมดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีทั้งสิ้น 30 ข้อ ดังนั้นคะแนนเต็มในส่วนของข้อคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมจะมีค่าเท่ากับ 90 คะแนน โดยเมื่อแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ ค่า

คะแนนที่อยู่ในช่วงต่างๆ ต่อไปนี้จะเป็นตัวบอกถึงระดับของการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ระดับการมีส่วนร่วม	**ระดับค่าคะแนน**
มาก	71 - 90
ปานกลาง	51 - 70
น้อย	30 - 50

การวิเคราะห์ผลการศึกษา ทำโดยการนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม มาประมวลผลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์ทั้งเชิงพรรณนาและเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อใช้ในการอธิบายถึงข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่

1.1 การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ เพื่อใช้ในการอธิบายและนำเสนอข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ควบคู่กับค่าเฉลี่ย เพื่อแสดงการกระจายของข้อมูล

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เพื่อใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1 ไค-แสควร์ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 กลุ่ม ว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ ได้แก่ อายุ การศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม อาชีพ รายได้ และการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม

2.2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ตัวที่เป็นอิสระต่อกัน เป็นค่าที่บอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ได้แก่ การหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การวัดระดับการมีส่วนร่วม

การวัดระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้านคือ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ซึ่งอาศัยวิธีของ Likert (Likert Scale) มาปรับปรุงเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ จึงได้กำหนดระดับของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อย ข้อความที่บรรจุลงในแบบสอบถามประกอบด้วยข้อความที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมของกรรมการชุมชนด้านต่างๆ รวมทั้งหมด 30 ข้อความ ส่วนการกำหนดน้ำหนักคะแนนในการตอบแบบสอบถามแต่ละตัวเลือก กระทำหลังจากที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลโดยกำหนดตามวิธี arbitary weighting method ซึ่งหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ

ระดับการมีส่วนร่วม	**ระดับค่าคะแนน**
มาก	3
ปานกลาง	2
น้อย	1

หลังจากนั้น นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ย เพื่อนำมาหาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	**ระดับค่าเฉลี่ย**
มาก	2.35 - 3.00
ปานกลาง	1.68 - 2.34
น้อย	1.00 - 1.67

โดยสามารถอธิบายความหมายของตัวเลขค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ คือ 2.00 เป็นค่าคะแนนเต็มในแต่ละข้อคำถามที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยข้อคำถามมีทั้งสิ้น 30 ข้อ ดังนั้น คะแนนเต็มจึงมีค่าเท่ากับ 90 คะแนน โดยเมื่อแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ ค่าคะแนนที่อยู่ในช่วงต่างๆ จะเป็นตัวบอกถึงระดับของการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับค่าคะแนน
มาก	71 - 90
ปานกลาง	51 - 70
น้อย	30 - 50

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์

การศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อพิจารณาตัวแปรอิสระว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามหรือไม่ อย่างไร โดยวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนี้

1. ไค-แสควร์ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์หรือความเป็นอิสระระหว่างกันของตัวแปร 2 ตัว โดยใช้ระดับความมีนัยสำคัญที่ 0.05 เพื่อทดสอบตัวแปรว่าสอดคล้องหรือมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ (the χ^2 test for two independent samples) ซึ่งมีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$\chi^2 = \frac{\sum (O - E)^2}{E}$$

χ^2	หมายถึง	ค่า Chi-square
O	หมายถึง	ค่าที่ได้จากการสังเกต
E	หมายถึง	ค่าที่คาดหวัง หรือตั้งสมมติฐานไว้

โดยกำหนดสมมติฐานทางสถิติไว้ดังนี้

$H_o : O_1 = E_1$

$H_1 : O_1 \neq E_1$

โดยที่ H_0 คือสมมติฐานหลัก (null hypothesis) ซึ่งเป็นสมมติฐานทางสถิติที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรโดยระบุว่าตัวแปร 2 กลุ่มนั้นไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่งของ 2 กลุ่มนั้นไม่แตกต่างกัน ($O_1 = E_1$)

H_1 คือสมมติฐานเลือก (alternative hypothesis) เป็นสมมติฐานทางสถิติที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ของตัวแปร หรืออธิบายถึงคุณลักษณะหนึ่งของทั้ง 2 กลุ่ม ($O_1 \neq E_1$)

2. ค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) เป็นค่าที่บอกถึงระดับและทิศทางระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม เพื่อดูว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์ต่อตัวแปรตามหรือไม่ ในระดับใด และในทิศทางใด โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะเป็นค่าที่ใช้บอกความถึงสัมพันธ์ แทนด้วยสัญลักษณ์ r ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะมีค่าอยู่ระหว่าง -1 ถึง 1 ค่าที่อยู่ตรงกลางคือ 0 หมายความว่าไม่มีความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรงเลย ถ้าค่าเป็นบวกจะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน เช่น สมาชิกชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจมากจะมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมาก แต่ถ้าค่าเป็นลบจะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงข้ามกัน เช่น สมาชิกชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจมากจะมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อย เป็นต้น การพิจารณาว่าตัวแปรทั้ง 2 ตัว มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และมีความสัมพันธ์กันในระดับใดนั้น พิจารณาได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ซึ่งมีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$r = \frac{n\sum xy - (\sum x)(\sum y)}{\sqrt{[n\sum x^2 - (\sum x)^2][n\sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

r	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
n	หมายถึง	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
x	หมายถึง	ค่าคะแนนดิบของตัวแปร x
y	หมายถึง	ค่าคะแนนดิบของตัวแปร y

การวัดระดับความสัมพันธ์มีหลักเกณฑ์ในการวัดกว้างๆ ดังนี้

ระดับความสัมพันธ์	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
สูง	มากกว่า 0.80
ค่อนข้างสูง	0.61 - 0.80
ปานกลาง	0.41 - 0.60
ค่อนข้างต่ำ	0.20 - 0.40
ต่ำ	น้อยกว่า 0.20

การศึกษาปัญหาและอุปสรรค

สำหรับการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จะใช้แบบสอบถามในส่วนที่ 4 ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ซึ่งลักษณะคำถามจะเป็นคำถามปลายเปิด โดยให้สมาชิกชุมชนผู้ตอบแบบสอบถามเขียนกล่าวถึงปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม จากนั้นจะนำคำตอบที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาประมวลผลออกเป็นประเด็นต่างๆ เพื่อทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน

บทที่ 4

ผลการศึกษาและบทวิเคราะห์

ผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาได้แบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 6 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน
ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชน
ส่วนที่ 3 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน
ส่วนที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน
ส่วนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน
ส่วนที่ 6 สภาพปัญหา และอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชน

ข้อมูลทั่วไปของเขตบางซื่อ

เขตบางซื่อ เป็น 1 ใน 50 เขตการปกครอง ของกรุงเทพมหานคร อยู่ในกลุ่มเขตวิภาวดี ซึ่งถือเป็นแหล่งการค้า การบริการ และแหล่งที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก มีพื้นที่ 11.545 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น 1 แขวง คือ แขวงบางซื่อ สภาพพื้นที่เดิมเป็นที่ราบลุ่ม จึงเหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม ซึ่งยังเห็นได้จากพื้นที่ในบาง ชุมชน เช่น บริเวณหลังอาคาร ตึกแดง ซอยจงสุข ซอยวัดทองสุทธาราม และริมคลองบางเขนใหม่ ยังมีสภาพเป็นท้องร่องเรือกสวนที่อุดมสมบูรณ์ การปลูกผลไม้ยืนต้นหลากหลายชนิด เช่น ทุเรียน ส้มโอ มังคุด ขนุน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีสวนป่าธรรมชาติที่หนาแน่นด้วยแมกไม้ใหญ่ มากมาย เช่น ต้นยางใหญ่ ต้นหว้า ต้นตะเคียน มีอายุนับร้อยปี ซึ่งประชาชนยังช่วยกันดูแลรักษาไว้ในพื้นที่เขตบางซื่อ มีอาณาเขตติดต่อกับท้องที่ต่างๆ และแม่น้ำเจ้าพระยา

ที่ตั้งและอาณาเขต

เขตบางซื่อ ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาหรือฝั่งพระนคร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่การปกครองต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมืองนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี โดยมีสะพานข้ามคลองบางเขนตัดกับถนนประชาชื่น และสะพานข้ามคลองบางเขนตัดกับถนนกรุงเทพ-นนทบุรี เป็นแนวแบ่งเขต

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตดุสิต โดยมีสะพานเปรมประชากรข้ามคลองบางซื่อ ตัดกับถนนพระ-ราม 6 เป็นแนวแบ่งเขต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตจตุจักร โดยมีทางรถไฟสายใต้ และเลียบถนนประชาชื่นเป็นแนวแบ่งเขต

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตบางพลัดและอำเภอบางกรวย (จังหวัดนนทบุรี) โดยมีแนวกึ่งกลางแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแนวแบ่งเขต

สิ่งแวดล้อมในชุมชนเขตบางซื่อ

สภาพชุมชนโดยทั่วไปของทั้งเขตมีความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของเอกชนประมาณร้อยละ 80.4 ที่ดินของรัฐเพียงร้อยละ 6.5 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งมีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตัวเอง เช่าที่ปลูกบ้าน และเช่าบ้านรวมกันประมาณร้อยละ 95.0 มีเพียงบางส่วนมีการบุกรุกที่ดินคิดเป็นร้อยละ 5 ของชุมชนในพื้นที่เขต จำนวนประชากรในชุมชนรวม คน จำนวนครัวเรือน ครัวเรือน จำนวนหลังคาเรือน

สภาพทางกายภาพ ทางเดินเท้าในชุมชนร้อยละ 89.1 เป็นทางเดินเท้าคอนกรีต อีกร้อยละ 10.9 มีทั้งทางเดินดิน ไม้ และคอนกรีต การใช้น้ำประปาร้อยละ 91.3 มีมิเตอร์เป็นของตนเอง มีเพียงบางส่วนต่อน้ำใช้จากบ้านอื่น ไฟฟ้ามีมิเตอร์เป็นของตนเองร้อยละ 97.8 ของจำนวนชุมชนทั้งหมด

ชุมชนในพื้นที่เขตบางซื่อ มีการแบ่งขนาดของชุมชนเขตบางซื่อ โดยฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตบางซื่อ ซึ่งใช้จำนวนกรรมการชุมชนเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง โดยเป็นไปตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชนปี พ.ศ. 2534 มี 3 ขนาด ได้แก่ ชุมชนขนาดเล็ก ชุมชนขนาดกลาง และชุมชนขนาดใหญ่

ชุมชนขนาดเล็ก มีจำนวนกรรมการชุมชน 7-10 คน มี 32 ชุมชน ได้แก่

1. ชุมชนหัวรถจักรตึกแดง เขต 3
2. ชุมชนหลังตลาดบางซื่อ
3. ชุมชนบุญเหลือ 2
4. ชุมชนซอยสนิท
5. ชุมชนซอยเดลี่เบลล์
6. ชุมชนสะพานทอง
7. ชุมชนสะพานไม้
8. ชุมชนสุดซอยสมถวิล
9. ชุมชนสวัสดิรักษา
10. ชุมชนสุขสันต์ 1
11. ชุมชนตรอกต้นมะม่วง
12. ชุมชนตรอกตรงข้ามวัดสะพานสูง
13. ชุมชนซอยสีน้ำเงิน 2
14. ชุมชนเขมาเนรมิตร
15. ชุมชนศรีบุญยืน
16. ชุมชนวัดประดู่ธรรมาธิปัตย์
17. ชุมชนวัดบางโพโอมาวาส
18. ชุมชนเชิงสะพานพิบูลสงครามฝั่งซ้าย
19. ชุมชนซอยประดู่
20. ชุมชนข้างธนาคารอาคารสงเคราะห์
21. ชุมชนสมบุญดี
22. ชุมชนข้างวัดมัชฌิมติการาม
23. ชุมชนซอยปานทิพย์ 1
24. ชุมชนวัดเสาหิน
25. ชุมชนซอยสวนรื่น
26. ชุมชนบ้านสามเรือน
27.ชุมชนซอยโชติวัฒน์
28. ชุมชนศรีบุญยืนพัฒนา
29. ชุมชนหมู่บ้านเขมาเนรมิตนิเวศน์
30. ชุมชนราชทรัพย์
31. ชุมชนพัฒนาประชาราษฎร์ 30
32. ชุมชนซอยประทุมทิพย์

ชุมชนขนาดกลาง มีจำนวนกรรมการชุมชน 11-15 คน มี 11 ชุมชน ได้แก่

33. ชุมชนหัวรถจักรตึกแดง เขต 2
34. ชุมชนบุญเหลือ 1
35. ชุมชนซอยพัฒนา
36. ชุมชนซอยสีน้ำเงิน 1
37. ชุมชนหลังตลาดศรีเขมา
38. ชุมชนพระราม 6
39. ชุมชนซอยโจ๊ก
40. ชุมชนวัดเลียบ
41. ชุมชนวัดสร้อยทอง
42. ชุมชนยิ้มประยูรพัฒนา
43. ชุมชนประชานฤมิตร

และชุมชนขนาดใหญ่ มีจำนวนกรรมการชุมชน 16-25 คน มี 7 ชุมชน ได้แก่

44. ชุมชนหัวรถจักรตึกแดง เขต 1
45. ชุมชนบ้านพักรถไฟก่อสร้าง
46. ชุมชนสุขสันต์ 2
47. ชุมชนวัดเชิงหวาย
48. ชุมชนจันทร์เกษม
49. ชุมชนสะพานดำ
50. ชุมชนซอยวัดหลวง

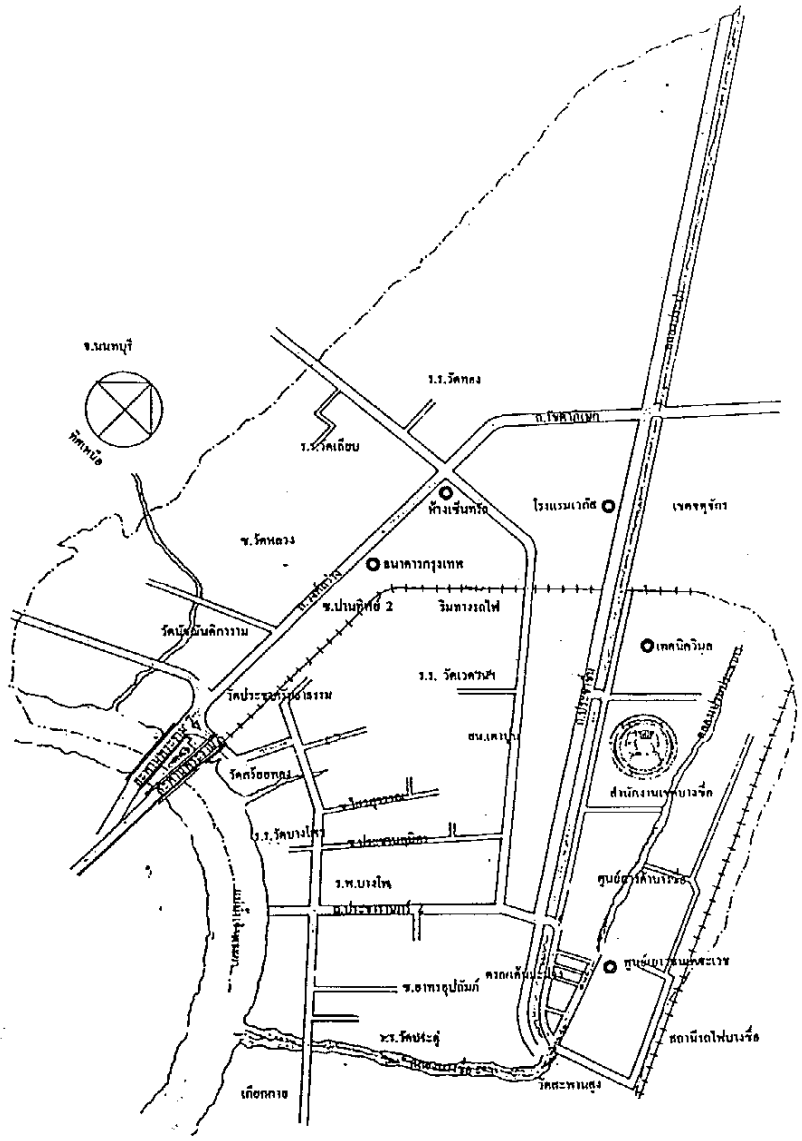

ภาพที่ 4 พื้นที่เขตบางซื่อ

ที่มา: เขตบางซื่อ (2549)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชน

ในการศึกษาข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้ทำการศึกษาข้อมูลดังนี้ คือ ข้อมูลส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และด้านความสำคัญและความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

ในการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลทางด้านเพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง และระยะเวลาที่อยู่อาศัยของคณะกรรมการชุมชน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 278)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	109	39.2
หญิง	169	60.8
2. อายุ		
ไม่เกิน 30 ปี	81	29.1
31 – 50 ปี	130	46.5
51 – 70 ปี	62	22.5
71 ปีขึ้นไป	5	1.9
3. การศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	2	0.7
ประถมศึกษา	85	30.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	46	16.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	54	19.4
อนุปริญญา / ปวส.	24	8.6
ปริญญาตรี	56	20.1
สูงกว่าปริญญาตรี	11	4.0

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(n = 278)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
4. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน		
ไม่เกิน 20 ปี	139	49.9
21 – 40 ปี	94	33.9
41 ปีขึ้นไป	45	16.2

จากตารางที่ 3 สามารถที่จะอธิบายข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

1. เพศ พบว่า สมาชิกชุมชนเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ ร้อยละ 60.8 และ 39.2 ตามลำดับ

2. อายุ พบว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคน การกระจายค่อนข้างปกติ โดยมีอายุอยู่ในช่วง 31 ถึง 50 ปี มาเป็นอันดับที่หนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 46.5 อันดับที่สองคือช่วงอายุไม่เกิน 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.1 อันดับที่สามคืออายุช่วง 51 ถึง 70 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.5 และอันดับที่สี่คือช่วงอายุ 71 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.9 กลุ่มที่อายุน้อยที่สุดคือ 18 ปี มี 12 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3 และสมาชิกชุมชนที่มีอายุมากที่สุดคือ 78 ปี มีเพียง 1 คน หรือร้อยละ 0.4

3. การศึกษา พบว่า สมาชิกชุมชนมีการศึกษาหลากหลาย โดยส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 30.7 รองลงมาคือระดับปริญญาตรีมีร้อยละ 20.1 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. ร้อยละ 19.4 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 16.5 ระดับอนุปริญญาหรือปวส. ร้อยละ 8.6 และระดับสูงกว่าปริญญาตรีอีกร้อยละ 4 ซึ่งถือได้ว่าสมาชิกชุมชนสามารถอ่านออกเขียนได้และรับรู้ข่าวสารต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

4. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน พบว่า สมาชิกชุมชนตั้งถิ่นฐานค่อนข้างนานเป็นส่วนใหญ่ โดยอยู่ในช่วงไม่เกิน 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.9 รองลงมาคือ ช่วง 21 ถึง 40 ปี ซึ่งมีร้อยละ 33.9 และสมาชิกชุมชนที่อยู่อาศัยในชุมชน 41 ปีขึ้นไป มีจำนวนร้อยละ 16.2 มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 23 ปี โดยสมาชิกชุมชนที่มีระยะเวลาอยู่อาศัยน้อยที่สุดคือไม่ถึง 1 ปี มี 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.1 และสมาชิกชุมชนที่มีระยะเวลาอยู่อาศัยมากที่สุดคือ 73 ปี มีเพียง 1 คน หรือร้อยละ 0.4

2. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

การศึกษาข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยการศึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและรายได้ของสมาชิกชุมชน โดยนำเสนอในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 278)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. อาชีพ		
รับจ้าง	53	19.1
ค้าขาย	52	18.7
พนักงานบริษัท	33	11.9
รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	60	21.6
ธุรกิจส่วนตัว	15	5.4
นิสิต นักศึกษา	22	7.9
เกษียณอายุ	14	5.0
อื่นๆ	29	10.4
2. รายได้		
ไม่มีรายได้	30	10.8
1 – 10,000 บาท	164	58.9
10,001 – 20,000 บาท	58	20.8
20,001 – 30,000 บาท	17	6.1
30,001 บาทขึ้นไป	9	3.4

จากตารางที่ 4 สามารถที่จะอธิบายข้อมูลข้อมูลด้านเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

1. อาชีพ พบว่า สมาชิกชุมชนมีอาชีพหลากหลาย ทั้งในภาครัฐ เอกชน และกิจการส่วนตัว โดยประกอบอาชีพรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.6 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง ซึ่งใกล้เคียงกับอาชีพค้าขาย คือร้อยละ 19.1 และร้อยละ 18.7 ตามลำดับ

ส่วนอาชีพพนักงานบริษัท นิสิตนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 11.9 และ 7.9 ตามลำดับ ผู้ที่ทำธุรกิจส่วนตัวกับผู้เกษียณอายุ มีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 5.4 และ 5 ตามลำดับ และอาชีพอื่นๆ เช่น อาชีพแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 10.4

2. รายได้ พบว่า สมาชิกชุมชนมีรายได้ค่อนข้างต่ำ กล่าวได้ว่าเป็นชุมชนที่มีรายได้ระดับกลางและต่ำ โดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1 ถึง 10,000 บาท ร้อยละ 58.9 รองลงมาคือรายได้ในช่วง 10,000 ถึง 20,000 บาท ร้อยละ 20.8 รายได้ที่มากกว่า 20,000 บาท มีจำนวนไม่มากนัก คือ รายได้ในช่วง 20,001 ถึง 30,000 บาท และรายได้มากกว่า 30,000 บาทมีเพียงร้อยละ 6.1 และ 3.4 ตามลำดับ โดยรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 9,800 บาทต่อเดือน มีสมาชิกชุมชนที่ไม่มีรายได้คิดเป็นร้อยละ 10.8 โดยสมาชิกชุมชนที่มีรายได้ต่ำที่สุดคือ ไม่มีรายได้ มี 30 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8 และสมาชิกชุมชนที่มีรายได้สูงที่สุดคือ 40,000 บาทต่อเดือน มี 3 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.1

3. ข้อมูลด้านสังคม

เป็นการศึกษาข้อมูลด้านสังคม ประกอบด้วย การศึกษาเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยนำเสนอในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ข้อมูลด้านสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 278)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม		
เป็น	42	15.1
ไม่เป็น	236	84.9

จากตารางที่ 5 สามารถที่จะอธิบายข้อมูลด้านสังคมของกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พบว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน ถึงร้อยละ 84.9 ส่วนที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น คณะกรรมการชุมชน กลุ่มอาสาสมัครพัฒนาชุมชน กลุ่มตำรวจบ้าน กลุ่มสมาชิกศูนย์รับซื้อขยะรีไซเคิล เป็นต้น มีเพียงร้อยละ 15.1

4. ข้อมูลด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

การศึกษาด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำเสนอในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ

(n = 278)

แหล่งข้อมูลข่าวสาร	ความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสาร			
	เป็นประจำ	เป็นบางครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยได้รับ
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1. โทรทัศน์	202	37	29	10
	(72.7)	(13.3)	(10.4)	(3.6)
2. วิทยุ	71	60	58	89
	(25.5)	(21.6)	(20.9)	(32.0)
3. หนังสือพิมพ์	102	71	49	56
	(36.7)	(25.5)	(17.6)	(20.1)
4. เจ้าหน้าที่ของรัฐ	31	46	59	142
	(11.2)	(16.5)	(21.2)	(51.1)

จากตารางที่ 6 สามารถอธิบายการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. การรับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.7 คือการรับข้อมูลข่าวสารเป็นประจำ รองลงมาคือ เป็นบางครั้ง ร้อยละ 13.3 ส่วนที่ไม่เคยได้รับมีน้อยที่สุดคือร้อยละ 3.6

2. การรับข้อมูลข่าวสารวิทยุ กลุ่มตัวอย่างไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารทางวิทยุมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32 รองลงมาคือ ได้รับเป็นประจำ ร้อยละ 25.5 ส่วน ได้รับเป็นบางครั้งกับนานๆ ครั้ง มีจำนวนใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 18.7 21.6 และ 20.9 ตามลำดับ

3. การรับข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 36.7 รองลงมาคือได้รับเป็นบางครั้ง ร้อยละ 25.5 กลุ่มตัวอย่างไม่เคยได้รับ ร้อยละ 20.1 และได้รับข้อมูลข่าวสารนานๆ ครั้ง ร้อยละ 17.6

4. การรับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับ ร้อยละ 51.1 รองลงมาคือได้รับนานๆ ครั้ง ร้อยละ 21.2 ส่วนที่ได้รับเป็นบางครั้งมีจำนวนเพียงร้อยละ 16.5 และได้รับเป็นประจำมีน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 11.2

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารที่สมาชิกชุมชนได้รับทั้ง 4 ชนิด พบว่า โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือสื่อสารหลักที่สมาชิกชุมชนใช้รับข้อมูลข่าวสารเป็นประจำ ส่วนวิทยุเป็นเครื่องมือสื่อสารรองลงมา ในขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ แทบจะไม่มีบทบาทเลย

โดยเมื่อนำความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารของสมาชิกชุมชนจากแหล่งข้อมูลต่างๆ มาจำแนกตามระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารโดยรวม ปรากฏผลดังตารางที่ 7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของสมาชิกชุมชน จำแนกตามระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม

ระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน	ร้อยละ
น้อย	67	24.1
ปานกลาง	133	47.8
มาก	78	28.1
รวม	278	100.0

จากตารางที่ 7 พบว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.8 รองลงมาคือระดับมากคิดเป็นร้อยละ 28.1 ส่วนสมาชิกชุมชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมระดับน้อย มีน้อยที่สุด ร้อยละ 24.1

5. ข้อมูลด้านความสำคัญและความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

ในข้อมูลส่วนนี้จะแสดงถึงการให้ความสำคัญและความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งสื่อที่สมาชิกชุมชนคิดว่ามีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชน ดังจะนำเสนอดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ลำดับความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน

อันดับที่	ปัญหาสิ่งแวดล้อม	คะแนน
1	ปัญหาด้านขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล	574
2	ปัญหามลพิษทางน้ำ หรือน้ำเสีย	428
3	ปัญหาเกี่ยวกับระบบระบายน้ำ	192
4	ปัญหาด้านมลพิษทางเสียง	181
5	ปัญหาน้ำท่วม	133
6	ปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ	115
7	อื่นๆ	45

จากตารางที่ 8 พบว่าสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับปัญหาด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ถึง 574 คะแนน รองลงมาคือปัญหามลพิษทางน้ำหรือน้ำเสีย 428 คะแนน ปัญหาเกี่ยวกับระบบระบายน้ำ 192 คะแนน ปัญหาด้านมลพิษทางเสียง 181 คะแนน ปัญหาน้ำท่วม 133 คะแนน ปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ 115 คะแนน และปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหายาเสพติด แหล่งมั่วสุม ปัญหาสัตว์พาหะนำโรค เช่น ยุงลาย 45 คะแนน

ตารางที่ 9 สื่อที่สมาชิกชุมชนมีความคิดเห็นว่าสามารถให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนได้ผลมากที่สุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

(n = 278)

อันดับที่	สื่อ	จำนวน	ร้อยละ
1	เสียงตามสาย	104	37.4
2	โทรทัศน์	96	34.5
3	โครงการฝึกอบรม	49	17.6
4	แผ่นพับ/ใบปลิว	16	5.8
5	วิทยุ	5	1.8
5	หนังสือพิมพ์	5	1.8
7	อื่นๆ	3	1.1
รวม		278	100.0

จากตารางที่ 9 พบว่าสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นว่าสื่อที่สามารถให้ความรู้แก่ประชาชนได้ผลมากที่สุด คือ เสียงตามสาย เป็นอันดับที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 37.4 รองลงมาคือ โทรทัศน์ ร้อยละ 34.5 และอันดับที่ 3 โครงการฝึกอบรม ร้อยละ 17.6 นอกจากนั้นที่รองลงมาตามลำดับ คือ แผ่นพับ/ใบปลิว ร้อยละ 5.8 วิทยุและหนังสือพิมพ์ได้ผลออกมาเท่ากัน คือร้อยละ 1.8 และวิธีอื่นๆ เช่น อินเตอร์เน็ต เว็บไซด์ ป้ายประกาศ เป็นต้น ร้อยละ 1.1

ส่วนที่ 3 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน

ในการศึกษาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ได้แบ่งระดับของความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับความรู้ความเข้าใจมาก ระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง และระดับความรู้ความเข้าใจน้อย ซึ่งแสดงไว้ในตารางที่ 10 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นรายข้อ และรายด้าน

(n = 278)

ข้อความ	ตอบผิด	ตอบถูก	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความรู้ความเข้าใจ
ความรู้ ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไป					
1. สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติรวมทั้งสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม	60 (21.6)	218 (78.4)	0.78	0.41	
2. สภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ไม่ได้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์	76 (27.3)	202 (72.7)	0.73	0.45	
3. วัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ไม่จัดเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคม	99 (35.6)	179 (64.4)	0.64	0.48	
4. การทิ้งขยะในบริเวณบ้านเรือน เช่น ใต้ถุนบ้าน โดยไม่มีการจัดเก็บย่อมเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรค และแพร่กระจายไปสู่ชุมชน	11 (4.0)	267 (96.0)	0.96	0.20	
5. การเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม	46 (16.5)	232 (83.5)	0.83	0.37	
6. ปัญหาขยะนอกจากจะก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นและเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคแล้วยังทำลายทัศนียภาพของชุมชนด้วย	25 (9.0)	253 (91.0)	0.91	0.29	
7. มลพิษทุกชนิดที่เกิดจากพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ไม่สามารถส่งผลกระทบมายังอีกเขตของท่านได้	97 (34.9)	181 (65.1)	0.65	0.48	

ตารางที่ 10 (ต่อ)

(n = 278)

ข้อความ	ตอบผิด	ตอบถูก	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความรู้ความเข้าใจ
8. การอนุรักษ์ คือ การไม่นำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์	116 (41.7)	162 (58.3)	0.58	0.49	
รวม	66 (23.7)	212 (76.3)	6.09	1.84	มาก
ความรู้ ความเข้าใจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม					
9. การฝังกลบขยะมูลฝอย ต้องฝังกลบต่ำกว่าระดับน้ำใต้ดิน	118 (42.4)	160 (57.6)	0.58	0.50	
10.แบตเตอรี่ที่เสื่อมสภาพถือว่าเป็นของเสียอันตรายที่ต้องจัดเก็บเป็นพิเศษ	34 (12.2)	244 (87.8)	0.88	0.33	
11.กระป๋องฉีดยาฆ่าแมลงที่อัดลมหรือแก๊สเมื่อใช้หมดแล้วสามารถโยนทิ้งหรือเผากับขยะมูลฝอยประเภทอื่นได้	85 (30.6)	193 (69.4)	0.69	0.46	
12.การแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะมีพิษ ทำให้การกำจัดทำได้ง่ายขึ้น	10 (3.6)	268 (96.4)	0.96	0.19	
13.การส่งเสริมให้มีการแยกขยะมูลฝอยและจัดแหล่งรองรับขยะมูลฝอยในชุมชนมีส่วนป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมได้	8 (2.9)	270 (97.1)	0.97	0.17	
14.การรักษาความสะอาดคูคลองภายในเขตชุมชนจะช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วม	23 (8.8)	255 (91.2)	0.92	0.28	
15.หากแหล่งน้ำยังสามารถฟื้นฟูตนเองได้ น้ำเสียที่ปล่อยลงแหล่งน้ำไม่จำเป็นต้องทำการบำบัด	78 (28.1)	200 (71.9)	0.72	0.45	
16.การปลูกต้นไม้ริมทางเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน	27 (9.7)	251 (90.3)	0.90	0.30	
17.การมีห้องสุขาที่ถูกสุขลักษณะ ไม่มีส่วนช่วยป้องกันปัญหาโรคติดต่อ	95 (34.2)	183 (65.8)	0.66	0.48	

ตารางที่ 10 (ต่อ)

(n = 278)

ข้อความ	ตอบผิด	ตอบถูก	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความรู้ความเข้าใจ
18.การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน จะดำเนินการไปในด้านกายภาพเท่านั้น	105 (37.8)	173 (62.2)	0.62	0.49	
19.การจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน	86 (30.9)	192 (69.1)	0.69	0.46	
20.การจัดการสิ่งแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน	41 (14.7)	237 (85.3)	0.85	0.36	
รวม	59 (21.2)	219 (78.8)	9.45	2.11	มาก
ความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมายหรือมาตรการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม					
21.ปัจจุบันประเทศไทยใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายหลักในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม	59 (21.2)	219 (78.8)	0.79	0.41	
22.ประชาชนในชุมชนไม่มีสิทธิ์ฟ้องร้องโรงงานที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ ที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อตนเอง	72 (25.9)	206 (74.1)	0.74	0.44	
23.ปัจจุบันหน่วยงานหลักที่ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือ กระทรวงศึกษาธิการ	73 (26.3)	205 (73.7)	0.74	0.44	
24.การที่ให้ผู้ก่อมลพิษหรือของเสียเป็นผู้จ่ายค่าดำเนินการในการจัดการของเสียเป็นแนวทางที่ควรนำมาใช้ในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม	46 (16.5)	232 (83.5)	0.83	0.37	
รวม	62 (22.3)	216 (77.7)	3.10	1.03	มาก

ตารางที่ 10 (ต่อ)

(n = 278)

ข้อความ	ตอบผิด	ตอบถูก	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความรู้ความเข้าใจ
ความรู้ ความเข้าใจด้านบทบาทหน้าที่ของสมาชิกชุมชน					
25.การดูแลรักษาสาธารณสมบัติที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ถนน ท่อระบายน้ำ เป็นหน้าที่ของสำนักงานเขตเท่านั้น	52 (18.7)	226 (81.3)	0.81	0.39	
26.ประชาชนในชุมชน ไม่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนเลย	52 (18.7)	226 (81.3)	0.81	0.39	
27.ประชาชนในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน เช่น การปรับปรุงบริเวณบ้านเรือนและทางเท้า เป็นต้น	16 (5.8)	262 (94.2)	0.94	0.23	
28.สมาชิกชุมชน เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	10 (3.6)	268 (96.4)	0.96	0.19	
29.สมาชิกในชุมชนแต่ละท่าน สามารถมีส่วนช่วยในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือการพัฒนาต่างๆ ในชุมชนจากสำนักงานเขตหรือหน่วยงานอื่นๆ ให้คนในชุมชนทราบได้	17 (6.1)	261 (93.9)	0.94	0.24	
30.ประชาชนในชุมชน ไม่มีสิทธิ์ในการพูดคุย ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนกับกรรมการชุมชน หรือเจ้าหน้าที่รัฐ	62 (22.3)	216 (77.7)	0.78	0.42	
รวม	35 (12.6)	243 (87.4)	5.25	1.04	มาก
รวม	56 (20.1)	222 (79.9)	23.86	5.09	มาก

จากตารางที่ 10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไปของสมาชิกชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.09 คะแนน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความมีความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไป ตอบคำถามถูกมากกว่าร้อยละ 70 และพบว่ามีความเข้าใจในด้านผลกระทบจากการจัดเก็บขยะที่ไม่เหมาะสมมากที่สุด คือมีคะแนนเฉลี่ยที่ 0.96 คะแนน รองลงมาคือ ผลกระทบของปัญหาขยะต่อส่วนรวม มีคะแนนเฉลี่ยที่ 0.91 คะแนน ส่วนข้อที่มีผู้ตอบถูกน้อย คือ ข้อที่มีผู้ตอบถูกต่ำกว่าร้อยละ 70 มีอยู่ไม่มากนัก ได้แก่ ความหมายของการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และการกระจายของมลพิษ มีคะแนนเฉลี่ยที่ 0.58 0.64 และ 0.65 คะแนนตามลำดับ

ในส่วนของความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนนั้นอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.45 คะแนน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีความมีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ตอบคำถามถูกมากกว่าร้อยละ 70 และพบว่ามีความเข้าใจในด้านการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ยที่ 0.97 คะแนน รองลงมาคือ ความตระหนักถึงการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชน มีคะแนนเฉลี่ยที่ 0.96 คะแนน ส่วนข้อที่มีผู้ตอบถูกต่ำกว่าร้อยละ 70 ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการฝังกลบขยะ 0.58 คะแนน มิติของการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม 0.62 คะแนน การจัดการห้องสุขา 0.66 คะแนน และการกำจัดขยะอันตรายกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาชุมชน มีคะแนนเท่ากันที่ 0.69 คะแนน

ส่วนความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายหรือมาตรการที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.10 คะแนน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีระดับความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายและมาตรการสิ่งแวดล้อมทุกประเด็น คือ ตอบคำถามถูกมากกว่าร้อยละ 70 ทุกข้อ โดยมีความเข้าใจในมาตรการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมมากที่สุด คือมีคะแนนเฉลี่ยที่ 0.83 คะแนน รองลงมาคือ กฎหมายหลักในการจัดการสิ่งแวดล้อม มี 0.79 คะแนน และหน่วยการที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และสิทธิ์ในการเรียกร้องความเป็นธรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีคะแนนเท่ากันที่ 0.74 คะแนน

และในส่วนความรู้ความเข้าใจด้านบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกของชุมชน อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.25 คะแนน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีระดับความรู้ความเข้าใจด้านบทบาทหน้าที่ในชุมชนทุกประเด็น คือตอบคำถามถูกมากกว่าร้อยละ 70 พบว่ามีความตระหนักในด้านการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ยที่ 0.96 คะแนน รองลงมาคือ ความตระหนักในด้านการการพัฒนาชุมชนและการมีส่วนช่วยในการ

เผยแพร่ข่าวสารสู่ชุมชน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากันที่ 0.94 คะแนน ส่วนความเข้าใจในด้านสิทธิ์ในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลจากหน่วยงานภายนอกหรือผู้นำชุมชนมีน้อยที่สุด ที่0.78 คะแนน

และจากระดับความรู้ความเข้าใจ และคะแนนที่ออกมา สามารถจัดกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผลในตารางที่ 11 ดังนี้

ตารางที่ 11 จำนวนสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร แบ่งตามระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

(n = 278)

ระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม		จำนวน	ร้อยละ
น้อย	คะแนน 0 - 12	3	1.2
ปานกลาง	คะแนน 13 - 21	74	26.6
มาก	คะแนน 22 - 30	201	72.2
รวม		278	100

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่า สมาชิกชุมชนเกือบทั้งหมด มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมพอสมควรหรือมากทีเดียว มีเพียงส่วนน้อยมากที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจดังกล่าว นอกจากนี้แล้ว ยังมีความรู้ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี ทั้งในด้านการจัดการกฎระเบียบ และบทบาทหน้าที่ของชุมชน ตามตารางที่ 13 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 12 สรุประดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นรายเฉพาะด้าน

ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความรู้ความเข้าใจ
ด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไป	6.09	1.84	มาก
ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	9.45	2.11	มาก
ด้านกฎหมายหรือมาตรการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	3.10	1.03	มาก
ด้านบทบาทหน้าที่ของสมาชิกชุมชน	5.25	1.04	มาก

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่า สมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร เมื่อแยกความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมออกเป็นแต่ละด้านแล้วผลปรากฏว่า อยู่ในระดับมากทั้งสิ้น โดยมีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมาคือด้านบทบาทหน้าที่ของสมาชิกชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไป และด้านกฎหมายหรือมาตรการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามลำดับ

โดยสรุปในการศึกษาปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน พบว่าสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่มีระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก แต่ทั้งนี้เป็นเพียงผลที่ได้จากข้อคำถามแบบสอบถามเท่านั้น ซึ่งจำเป็นที่จะต้องหากระบวนการพิจารณาด้านอื่นๆ ที่จะสะท้อนถึงความรู้ ความเข้าใจของสมาชิกชุมชน

ส่วนที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมใน 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล

การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมานี้ ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับการมีส่วนร่วมมาก ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง และระดับการมีส่วนร่วมน้อย ซึ่งแสดงไว้ในตารางที่ 13 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 13 ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายข้อ และรายด้าน

(n = 278)

ข้อความ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ						
1. เมื่อเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ท่านจะเข้าร่วมการประชุมในการวางแผนแก้ไขปัญหาอย่างสม่ำเสมอ	59 (21.2)	160 (57.6)	59 (21.2)	2.00	0.65	ปานกลาง
2. ท่านมีส่วนร่วมในการนำเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์หรือสามารถแก้ปัญหาของชุมชนในที่ประชุม	54 (19.4)	144 (51.8)	80 (28.8)	1.90	0.69	ปานกลาง
3. ท่านร่วมพูดคุยหรือประชุมร่วมพิจารณาความเป็นไปได้ของกิจกรรมสำหรับชุมชน	47 (16.9)	154 (55.4)	77 (27.7)	1.89	0.66	ปานกลาง

ตารางที่ 13 (ต่อ)

(n = 278)

ข้อความ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
4. ท่านมีส่วนในการพิจารณาผลที่จะเกิดขึ้นของกิจกรรมว่าจะเกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุด	55 (19.8)	151 (54.3)	72 (25.9)	1.94	0.67	ปานกลาง
5. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นในการปรับปรุงแนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ	44 (15.9)	143 (51.4)	91 (32.7)	1.83	0.68	ปานกลาง
6. ในกรณีที่มีการตัดสินใจเลือกโครงการที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ท่านแสดงความคิดเห็นโต้แย้งอย่างมีเหตุผล	53 (19.1)	139 (50.0)	86 (30.9)	1.88	0.70	ปานกลาง
7. ท่านเคยปรึกษา แลกเปลี่ยนความรู้กับวิทยากรในการฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมแก่คนในชุมชน	36 (13.0)	136 (48.9)	106 (38.1)	1.74	0.67	ปานกลาง
รวม	50 (18.0)	147 (52.9)	81 (29.1)	13.20	3.75	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ						
8. ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่คนในชุมชน	49 (17.6)	137 (49.3)	92 (33.1)	1.85	0.70	ปานกลาง
9. ท่านเข้าร่วมฟังคำชี้แจงรายละเอียดของขั้นตอนการปฏิบัติการของโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ	51 (18.3)	143 (51.4)	84 (30.2)	1.90	0.69	ปานกลาง

ตารางที่ 13 (ต่อ)

(n = 278)

ข้อความ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
10.ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเพื่อการดำเนินงานกิจกรรมในด้านแรงงาน เช่น การเก็บขยะ การขุดลอกคูคลอง เป็นต้น	53 (19.1)	158 (56.8)	67 (24.1)	1.95	0.66	ปานกลาง
11.ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเพื่อการดำเนินงานกิจกรรมในด้านอื่นๆ เช่น เงินทุนหรือวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น	26 (9.4)	145 (52.2)	106 (38.4)	1.71	0.64	ปานกลาง
12.ท่านเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่เสมอ	48 (17.2)	157 (56.5)	73 (26.3)	1.91	0.65	ปานกลาง
13.ท่านมีส่วนร่วมในการชี้แจงและทำความเข้าใจเมื่อเกิดความขัด แย้งเกี่ยวกับตัวโครงการ	24 (8.6)	139 (50.0)	115 (41.4)	1.67	0.63	น้อย
14.ท่านมีส่วนในการรับผิดชอบหากโครงการประสบปัญหาในการดำเนินการ	20 (7.2)	133 (47.8)	125 (45.0)	1.62	0.62	น้อย
15.ท่านให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานอื่นๆ	57 (20.5)	155 (55.8)	66 (23.7)	1.97	0.67	ปานกลาง
รวม	41 (14.7)	146 (52.6)	91 (32.7)	14.56	3.84	ปานกลาง

ตารางที่ 13 (ต่อ)

(n = 278)

ข้อความ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์						
16.ปัญหาด้านขยะมูลฝอยในชุมชนของท่านลดลง	68 (24.5)	170 (61.2)	40 (14.5)	2.10	0.62	ปานกลาง
17.การระบายน้ำทิ้งในชุมชนของท่านดีขึ้น	67 (24.1)	169 (60.8)	42 (15.1)	2.09	0.62	ปานกลาง
18.ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น ชุมชนมีความสะอาดเป็นระเบียบ คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี	66 (23.7)	181 (65.1)	31 (11.2)	2.13	0.58	ปานกลาง
19.ท่านมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	67 (24.1)	179 (64.4)	32 (11.5)	2.13	0.58	ปานกลาง
20.ท่านและคนในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม	60 (21.6)	182 (65.5)	36 (12.9)	2.08	0.58	ปานกลาง
21.ท่านสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	75 (27.0)	155 (55.8)	48 (17.2)	2.10	0.66	ปานกลาง
22. ท่านได้มีโอกาสในการแสดงความรู้ ความสามารถเพื่อพัฒนาชุมชนของท่าน	53 (19.1)	148 (53.2)	77 (27.7)	1.91	0.68	ปานกลาง
23.ท่านมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับครอบครัวและชุมชนมากขึ้น	59 (21.3)	173 (62.2)	46 (16.5)	2.05	0.61	ปานกลาง
รวม	64 (23.0)	170 (61.2)	44 (15.8)	16.59	3.55	ปานกลาง

ตารางที่ 13 (ต่อ)

(n = 278)

ข้อความ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล						
24.ท่านได้ศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนว่าได้ผลตามที่ต้องการหรือไม่	28 (10.1)	154 (55.4)	96 (34.5)	1.80	0.62	ปานกลาง
25.ท่านได้ปรึกษาหารือกับคณะกรรมการชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการเมื่อแล้วเสร็จ	37 (13.3)	134 (48.2)	107 (38.5)	1.75	0.68	ปานกลาง
26.ท่านได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบในการประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน	28 (10.1)	120 (43.2)	130 (46.8)	1.63	0.66	น้อย
27.ท่านมีส่วนในการตรวจสอบงบประมาณของกิจกรรมที่ดำเนินงานในชุมชนท่าน	17 (6.2)	123 (44.2)	138 (49.6)	1.56	0.61	น้อย
28.ท่านมีส่วนในการประเมินผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม	25 (9.0)	135 (48.6)	118 (42.4)	1.66	0.64	น้อย
29.ท่านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลหรือตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินผลกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน	46 (16.6)	171 (61.5)	61 (21.9)	1.94	0.62	ปานกลาง
30.ท่านได้มีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐด้านสิ่งแวดล้อม	34 (12.2)	142 (51.1)	102 (36.7)	1.75	0.66	ปานกลาง
รวม	31 (11.1)	140 (50.4)	107 (38.5)	12.07	3.53	ปานกลาง
รวม	46 (16.6)	151 (54.3)	81 (29.1)	56.41	12.71	ปานกลาง

จากตารางที่ 13 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 56.41 จากผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่า ในการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่จะเข้าร่วมประชุมอยู่เสมอ คิดเป็นร้อยละ 21.2 และมีส่วนในการพิจารณาถึงผลที่จะเกิดขึ้นของกิจกรรมต่างๆ ว่าจะเกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุดร้อยละ 19.8 นอกจากนี้สมาชิกชุมชนยังมีส่วนร่วมในการนำเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์หรือสามารถแก้ปัญหาของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 19.4

ในการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ จากผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 20.5 และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเพื่อการดำเนินงานกิจกรรมในด้านแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 19.1 นอกจากนี้ยังให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมฟังคำชี้แจงรายละเอียดของขั้นตอนการปฏิบัติการของโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ร้อยละ 16.6

ในการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ จากผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 27 ปัญหาด้านขยะมูลฝอยในชุมชนของท่านลดลง ร้อยละ 24.4 การระบายน้ำทิ้งในชุมชนของท่านดีขึ้น และมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเท่ากัน คือคิดเป็นร้อยละ 24.1 นอกจากนี้ยังทำให้ภายในชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น ชุมชนมีความสะอาด เป็นระเบียบ คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีคิดเป็นร้อยละ 23.7

ในการส่วนร่วมด้านการประเมินผล จากผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยการให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลหรือตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินผลกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 16.6 และมีการปรึกษาหารือกับคณะกรรมการชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการเมื่อแล้วเสร็จ ร้อยละ 13.3

เมื่อแยกการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมออกเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล ได้ตามตารางที่ 14 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 14 ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายด้าน และโดยรวม

(n = 278)

การมีส่วนร่วม	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
ด้านการตัดสินใจ	13.20	3.75	ปานกลาง
ด้านการปฏิบัติการ	14.56	3.84	ปานกลาง
ด้านการรับผลประโยชน์	16.59	3.55	ปานกลาง
ด้านการประเมินผล	12.07	3.53	ปานกลาง
รวม	56.41	12.71	ปานกลาง

จากตารางที่ 14 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 26.41 โดยระดับการมีส่วนร่วมด้านรับผลประโยชน์มีมากที่สุด คือมีค่าเฉลี่ย 16.59 รองลงมาคือ ระดับการมีส่วนร่วมด้านปฏิบัติการ และระดับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.56 และ 13.20 ตามลำดับ และมีระดับการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลน้อยที่สุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.07

โดยสรุป การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานครนั้น อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งถือได้ว่าจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมพัฒนาเพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนให้มากขึ้น ซึ่งทั้งนี้ต้องมีการเข้ามาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านต่างๆ เพื่อที่จะจูงใจให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพิ่มยิ่งขึ้นไป

ส่วนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการทดสอบสมมติฐานโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร สถิติที่นำมาวิเคราะห์ได้แก่ ไค-แสควร์ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ในการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ได้ค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ 56 คะแนน ซึ่งได้จำแนกระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ช่วง คือ น้อยกับมาก โดยการมีส่วนร่วมน้อย คือ ระดับคะแนนที่น้อยกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ย มีทั้งหมด 125 คน และการมีส่วนร่วมมาก คือ มากกว่าค่าเฉลี่ย ซึ่งมีทั้งหมด 153 คน

โดยมีสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม จะมีความสัมพันธ์กัน อันเป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยทั้ง 5 ปัจจัย ดังต่อไปนี้ คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล
2. ปัจจัยด้านสังคม
3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
4. ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม
5. ปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ซึ่งในการทดสอบสมมติฐาน ได้ปรากฏผลการทดสอบสมมติฐาน ดังจะแสดงต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 1.1 อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้หาค่าเฉลี่ยของอายุของตัวแทนครัวเรือน ซึ่งเท่ากับ 41 ปี จึงได้จำแนกอายุออกเป็น 2 ช่วง คือ ตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุน้อย คือ น้อยกว่า หรือเท่ากับ 41 ปี และตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุมาก คือมากกว่า 41 ปีขึ้นไป ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานแสดงไว้ในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

(n = 278)

อายุ	การมีส่วนร่วม		รวม
	น้อย	มาก	
น้อย	76	69	145
	(52.4)	(47.6)	(100.0)
มาก	49	84	133
	(36.8)	(63.2)	(100.0)

χ^2 = 6.797 D.F. = 1 Sig. = 0.009

จากตารางที่ 15 จะเห็นได้ว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อย แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุน้อย (น้อยกว่า หรือเท่ากับ 41 ปี) 76 คน หรือร้อยละ 52.4 และตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุมาก (มากกว่า 41 ปีขึ้นไป) 49 คน หรือร้อยละ 36.8 และตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมาก แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุน้อย 69 คน หรือร้อยละ 47.6 และตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุมาก 84 คน หรือร้อยละ 63.2

และเมื่อพิจารณาค่า χ^2 จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่าในกรณีนี้ อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จึงสรุปได้ว่า อายุของสมาชิกชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 1.2 การศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ได้แก่ กลุ่มการศึกษาต่ำ ประกอบด้วย ไม่ได้รับการศึกษา ประถมศึกษา และกลุ่มการศึกษาสูง ประกอบด้วย มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานแสดงไว้ในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

(n = 278)

การศึกษา	การมีส่วนร่วม		รวม
	น้อย	มาก	
ต่ำ	32	55	87
	(36.8)	(63.2)	(100.0)
สูง	93	98	191
	(48.7)	(51.3)	(100.0)

χ^2 = 3.426 D.F. = 1 Sig. = 0.064

จากตารางที่ 16 จะเห็นได้ว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อย แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีการศึกษาต่ำ (ไม่ได้รับการศึกษากับประถมศึกษา) 32 คน หรือร้อยละ 36.8 และตัวแทนครัวเรือนที่มีการศึกษาสูง (มัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป) 93 คน หรือร้อยละ 48.7 และตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมาก แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีการศึกษาต่ำ 55 คน หรือร้อยละ 63.2 และตัวแทนครัวเรือนที่มีการศึกษาสูง 98 คน หรือร้อยละ 51.3

และเมื่อพิจารณาค่า χ^2 จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่าในกรณีนี้ การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จึงสรุปได้ว่า การศึกษาของสมาชิกในชุนชน ไม่ว่าสูงหรือต่ำ ก็ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 1.3 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้หาค่าเฉลี่ยของระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนของตัวแทนครัวเรือน ซึ่งเท่ากับ 23 ปี จึงได้จำแนกระยะการอยู่อาศัยออกเป็น 2 ช่วง คือ ตัวแทนครัวเรือนที่มีระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนน้อย คือ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 23 ปี และตัวแทนครัวเรือนที่มีระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนมาก คือ มากกว่า 23 ปีขึ้นไป ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานแสดงไว้ในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

(n = 278)

ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน	การมีส่วนร่วม		รวม
	น้อย	มาก	
น้อย	80	73	153
	(52.3)	(47.7)	(100.0)
มาก	45	80	125
	(36.0)	(64.0)	(100.0)

χ^2 = 7.375 D.F. = 1 Sig. = 0.007

จากตารางที่ 17 จะเห็นได้ว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อย แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนน้อย (น้อยกว่าหรือเท่ากับ 23 ปี) 80 คน หรือร้อยละ 52.3 และตัวแทนครัวเรือนที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนมาก (มากกว่า 23 ปีขึ้นไป) 45 คน หรือร้อยละ 36 และตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมาก แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนน้อย 73 คน หรือร้อยละ 47.7 และตัวแทนครัวเรือนที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนมาก 80 คน หรือร้อยละ 64

และเมื่อพิจารณาค่า χ^2 จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่าในกรณีนี้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จึงสรุปได้ว่า ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนของสมาชิกชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านสังคมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานแสดงไว้ในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

(n = 278)

การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	การมีส่วนร่วม		รวม
	น้อย	มาก	
เป็นสมาชิก	12	30	42
	(28.6)	(71.4)	(100.0)
ไม่เป็นสมาชิก	113	123	236
	(47.9)	(52.1)	(100.0)

χ^2 = 5.372 D.F. = 1 Sig. = 0.020

จากตารางที่ 18 จะเห็นได้ว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อย แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 12 คน หรือร้อยละ 28.6 และตัวแทนครัวเรือนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 113 คน หรือร้อยละ 47.9 และตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมาก แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 30 คน หรือร้อยละ 71.4 และตัวแทนครัวเรือนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 123 คน หรือร้อยละ 52.1

และเมื่อพิจารณาค่า χ^2 จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่าในกรณีนี้ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จึงสรุปได้ว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 3.1 อาชีพ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มอาชีพออกเป็น 8 กลุ่ม คือ รับจ้าง ค้าขาย พนักงานบริษัท รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ธุรกิจส่วนตัว นิสิตนักศึกษา เกษียณอายุ และอาชีพอื่นๆ ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานแสดงไว้ในตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

(n = 278)

อาชีพ	การมีส่วนร่วม		รวม
	น้อย	มาก	
รับจ้าง	23	30	53
	(43.4)	(56.6)	(100.0)
ค้าขาย	20	32	52
	(38.5)	(61.5)	(100.0)
พนักงานบริษัท	13	20	33
	(39.4)	(60.6)	(100.0)
รับราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	35	25	60
	(58.3)	(41.7)	(100.0)
ธุรกิจส่วนตัว	6	9	15
	(40.0)	(60.0)	(100.0)
นิสิต นักศึกษา	13	9	22
	(59.1)	(40.9)	(100.0)
เกษียณอายุ	5	9	14
	(35.7)	(64.3)	(100.0)
อื่นๆ	10	19	29
	(34.5)	(65.5)	(100.0)

χ^2 = 9.3849 D.F. = 7 Sig. = 0.226

จากตารางที่ 19 จะเห็นได้ว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อย มีอาชีพรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจมากที่สุด คือ 35 คน หรือร้อยละ 58.3 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง มี 23 คน หรือร้อยละ 43.4 และเกษียณอายุมีจำนวนน้อยที่สุดคือ 5 คน หรือร้อยละ 35.7 ส่วนตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมาก จะมีอาชีพค้าขายอยู่มากที่สุด คือ

32 คน หรือร้อยละ 61.5 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง มี 30 คน หรือร้อยละ 56.6 และอาชีพธุรกิจส่วนตัว นิสิตนักศึกษา และเกษียณอายุมีจำนวนน้อยที่สุดเท่ากันทั้ง 3 อาชีพ คือ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 60 40.9 และ 64.3 ตามลำดับ

และเมื่อพิจารณาค่า χ^2 จากตารางที่ 19 แสดงให้เห็นว่าในกรณีนี้ อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จึงสรุปได้ว่า ไม่ว่าสมาชิกในชุมชนจะประกอบอาชีพใด ก็ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 3.2 รายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้หาค่าเฉลี่ยของรายได้ของตัวแทนครัวเรือน ซึ่งเท่ากับ 9,800 บาทต่อเดือน จึงได้จำแนกระดับรายได้ออกเป็น 2 ระดับ คือ ตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ คือ น้อยกว่า หรือเท่ากับ 9,800 บาทต่อเดือน และตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ที่มีรายได้สูง คือ มากกว่า 9,800 บาทต่อเดือนขึ้นไป ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานแสดงไว้ในตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

(n = 278)

รายได้	การมีส่วนร่วม		รวม
	น้อย	มาก	
ต่ำ	71	103	174
	(40.8)	(59.2)	(100.0)
สูง	54	50	104
	(51.9)	(48.1)	(100.0)

χ^2 = 3.252 D.F. = 1 Sig. = 0.071

จากตารางที่ 20 จะเห็นได้ว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อย แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ (น้อยกว่าหรือเท่ากับ 9,800 บาทต่อเดือน) 71 คน หรือร้อยละ 40.8 และตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้สูง (มากกว่า 9,800 บาทต่อเดือนขึ้นไป) 54 คน หรือร้อยละ 51.9 และตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมาก แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ 103 คน หรือร้อยละ 59.2 และตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้สูง 50 คน หรือร้อยละ 48.1

และเมื่อพิจารณาค่า χ^2 จากตารางที่ 20 แสดงให้เห็นว่าในกรณีนี้ รายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จึงสรุปได้ว่า รายได้ของสมาชิกชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 4 ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้แบ่งระดับของการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของตัวแทนครัวเรือนตามตารางที่ 7 คือ การได้รับข้อมูลข่าวสารน้อย ได้แก่ ตัวแทนครัวเรือนที่มีคะแนนการได้รับข้อมูลข่าวสารตั้งแต่ 4 คะแนนลงไป การได้รับข้อมูลข่าวสารปานกลาง ได้แก่ ตัวแทนครัวเรือนที่มีคะแนนการได้รับข้อมูลข่าวสารตั้งแต่ 5 ถึง 8 คะแนน และการได้รับข้อมูลข่าวสารมาก ได้แก่ ตัวแทนครัวเรือนที่มีคะแนนการได้รับข้อมูลข่าวสารตั้งแต่ 9 คะแนนขึ้นไป รวม 3 ระดับ ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานแสดงไว้ในตารางที่ 22

ตารางที่ 21 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

(n = 278)

การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม	การมีส่วนร่วม		รวม
	น้อย	มาก	
น้อย	40	27	67
	(59.7)	(40.3)	(100.0)
ปานกลาง	62	71	133
	(46.6)	(53.4)	(100.0)
มาก	23	55	78
	(29.5)	(70.5)	(100.0)

χ^2 = 13.577 D.F. = 2 Sig. = 0.001

จากตารางที่ 21 จะเห็นได้ว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อย แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีการรับข้อมูลข่าวสารน้อย (4 คะแนนลงไป) 40 คน หรือร้อยละ 59.7 ตัวแทนครัวเรือนที่มีการรับข้อมูลข่าวสารปานกลาง (5 ถึง 8 คะแนน) 62 คน หรือร้อยละ 46.6 และ

ตัวแทนครัวเรือนที่มีการรับข้อมูลข่าวสารมาก (9 คะแนนขึ้นไป) 23 คน หรือร้อยละ 29.5 ส่วนตัวแทนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมาก แบ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีการรับข้อมูลข่าวสารน้อย 27 คน หรือร้อยละ 40.3 ตัวแทนครัวเรือนที่มีการรับข้อมูลข่าวสารปานกลาง 71 คน หรือร้อยละ 53.4 และตัวแทนครัวเรือนที่มีการรับข้อมูลข่าวสารมาก 55 คน หรือร้อยละ 70.5

และเมื่อพิจารณาค่า χ^2 จากตารางที่ 21 แสดงให้เห็นว่าในกรณีนี้ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จึงสรุปได้ว่า การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน มีความสัมพันธ์กับกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 5 ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน

โดยความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งในภาพรวมและรายด้าน มีผลการศึกษาดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

(n = 278)

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	
	r	P
1. ด้านการตัดสินใจ	-0.192	0.001**
2. ด้านการปฏิบัติการ	-0.227	0.000**
3. ด้านการรับผลประโยชน์	0.031	0.604
4. ด้านการประเมินผล	-0.279	0.000**
รวม	-0.194	0.001**

จากผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากตารางที่ 22 ในภาพรวมพบว่า ค่า P ที่บ่งบอกถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ได้ มีค่ารวมเท่ากับ 0.001 แสดงว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ที่บ่งบอกถึงระดับและทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม มีค่ารวมเท่ากับ -0.194 ซึ่งแสดงว่าความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ในทางตรงข้ามกัน กล่าวคือ ยิ่งสมาชิกในชุนชนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนนั้นจะลดลง

และเมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในด้านการตัดสินใจ การปฏิบัติการ และการประเมินผลกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แต่ในทิศทางตรงข้าม ส่วนการมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจกับเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวที่ได้ชี้ให้เห็นว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของชุมชนในเขตเมือง ไม่ได้ช่วยส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนมากขึ้นแต่อย่างใด และยังมีแนวโน้มน้อยลงเสียด้วยซ้ำ ซึ่งผลการศึกษานี้ต่างจากความเข้าใจโดยทั่วไปหรือการศึกษากรณีอื่น เช่น อรุณรัตน์ หวังดี (2548) ทั้งนี้คงเนื่องมาจาก ลักษณะของชุมชนเมืองใหญ่ที่ต่างคนต่างอยู่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชุกชุมชนมีน้อย ทำให้สมาชิกไม่สนใจสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยผลสรุปเบื้องต้นนี้ควรมีการศึกษาในเชิงลึกต่อไป

ส่วนที่ 6 สภาพปัญหา และอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ในเรื่องสภาพปัญหา และอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพปัญหา และอุปสรรค

เป็นการอธิบายถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีอยู่หลายประการ สามารถแยกออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

ในด้านการประสานงานนั้นสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่า การประสานงานระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่มีบทบาทเท่าที่ควร อย่างไรก็ดี ประชาชนบางส่วนในชุมชนเองบางส่วนยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือ และยังขาดความพร้อมเพรียงในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนทำให้กิจกรรมหรืองานในด้านการพัฒนาชุมชนไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการตัดสินใจ สมาชิกชุมชนมีความเห็นว่า เมื่อมีโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ให้คนในชุมชนเข้าฟังและแสดงความคิดเห็น คนในชุมชนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น หรือร่วมตัดสินใจเท่าที่ควร หรืออาจไม่รับรู้ถึงโครงการหรือกิจกรรมนั้นเลย ซึ่งควรส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจผ่านกระบวนการฝึกอบรม และประชาสัมพันธ์โครงการ และเสริมสร้างบทบาทประชาชนในการติดตามประเมินผลของโครงการ

ในส่วนของการปฏิบัติการ สมาชิกชุมชนมีความเห็นว่า คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนในชุมชน และการดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรเอกชน คือ คณะกรรมการชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และการเผยแพร่ข่าวสารไปยังสมาชิกชุมชนยังไม่ทั่วถึงและสม่ำเสมอ อีกทั้งคนในชุมชนยังมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา ทำให้ไม่สามารถเข้ามาปฏิบัติการได้อย่างเต็มที่

ในด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับสมาชิกชุมชนมีความเห็นว่า การจัดสรรผลประโยชน์ยังไม่ทั่วถึงกัน เช่น คณะกรรมการชุมชน หรือคนในชุมชนบางกลุ่มเป็นผู้รับผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว ทำให้ประโยชน์ที่ได้ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย

ในด้านการประเมินผลนั้น โครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการ ยังไม่มีการประเมินผลที่เป็นระบบและสม่ำเสมอ สมาชิกชุมชนไม่มีบทบาทในการประเมิน ทั้งนี้อาจเนื่องจากสมาชิกชุมชนยังขาดความรู้และเครื่องมือที่จะใช้ในการประเมินผล

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ และความต้องการของสมาชิกชุมชน

จากการประมวลข้อความในส่วนของข้อเสนอแนะและความต้องการของสมาชิกชุมชน พบว่า ข้อเสนอแนะและความต้องการของสมาชิกชุมชนนั้นสามารถที่สรุปออกมาได้ ดังนี้

1. การสนับสนุนด้านเงินทุนและงบประมาณ ซึ่งสมาชิกชุมชนต้องการให้สำนักงานเขตสนับสนุนด้านเงินทุนเพิ่มขึ้น รวมถึงค่าตอบแทนอาสาชุมชนต่างๆ ที่ปฏิบัติงานเพื่อเป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจในการทำงานและลดภาระทางการเงินให้แก่สมาชิกชุมชน

2. การพัฒนาด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานให้ทั่วถึงในทุกชุมชน เช่น การปรับปรุงทางเท้าและถนนหนทางในการเข้าชุมชน การปรับปรุงหรือจัดหาพื้นที่ว่างเพื่อใช้ในการพักผ่อนและกิจกรรมนันทนาการ การกีฬา หรือกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ ของทางชุมชน การจัดตั้งที่ทิ้งขยะมูลฝอยหรือถังขยะให้เพียงพอ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ สาธารณูปโภคพื้นฐานอื่นๆ เช่น วิทยุเสียงตามสาย เสาไฟฟ้า สะพานข้ามคลอง เป็นต้น

3. การสนับสนุนทางด้านวิชาการ โดยสมาชิกชุมชนต้องการให้มีการจัดฝึกอบรมโดยเฉพาะเยาวชน ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น เรื่องปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาน้ำท่วม ความเป็นระเบียบของบ้านเรือน รวมถึงปัญหายาเสพติด เป็นต้น เพื่อให้คนในชุมชนได้เข้าใจและตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ

4. ในด้านการประชาสัมพันธ์ สมาชิกในชุมชนมีความต้องการให้มีการจัดตั้งสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของทางสำนักงานเขตและชุมชน เช่น บอร์ดหรือป้ายประกาศ วิทยุเสียงตามสาย เป็นต้น

ข้อวิจารณ์

ข้อวิจารณ์จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน และผลการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ มีรายละเอียดและข้อวิจารณ์ดังต่อไปนี้

ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน เมื่อมองในภาพรวมพบว่า สมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไป ด้านการจัดการ ด้านกฎหมายหรือมาตรการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และด้านบทบาทหน้าที่ของสมาชิกชุมชน ระดับความรู้ความเข้าใจที่สูงนี้สะท้อนให้เห็นถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ดี เช่น เสียงตามสาย โทรทัศน์ และอินเตอร์เน็ต อย่างไรก็ดี ความรู้ความเข้าใจที่สามารถเพิ่มขึ้นได้จากกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม ของชุมชนบางซื่อนั้นอาจมีจำกัด เนื่องจากการมีส่วนร่วมที่ประเมินได้อยู่ในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่มีส่วนร่วมเนื่องจากคำนึงถึงผลประโยชน์เป็นสำคัญ

ในส่วนของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน เมื่อมองในภาพรวมพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลางในทุกด้าน โดยระดับการมีส่วนร่วมด้านรับผลประโยชน์มีมากที่สุด รองลงมาคือระดับการมีส่วนร่วมด้านปฏิบัติการ ส่วนการมีส่วนร่วมการตัดสินใจและการประเมินผลมีน้อย ผลที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของสมาชิกชุมชนที่ค่อนข้างน้อย ส่วนหนึ่งเกิดจากลักษณะของสมาชิกและชุมชนเมืองเอง แต่อีกส่วนหนึ่งเกิดจากความคิดที่เห็นว่า เป็นภาระหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการในชุมชน มากกว่าที่จะเห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของบทบาทหน้าที่ของสมาชิกชุมชนโดยรวม

ในส่วนของปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า อายุ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการได้รับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการการมีส่วนร่วม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ผลที่ได้ชี้ให้เห็นถึง ความผูกพันกับพื้นที่และการ

เป็นสมาชิกกลุ่ม จะช่วยเพิ่มบทบาทของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ แต่ระดับการศึกษา ลักษณะของการงานอาชีพ และฐานะครอบครัว ไม่ได้มีส่วนช่วยให้สมาชิกบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด

นอกจากปัจจัยด้านระดับการศึกษา ลักษณะของการงานอาชีพ และฐานะครอบครัว ที่ไม่ได้ช่วยเปลี่ยนแปลงบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนในเขตบางซื่อแล้ว ผลการวิเคราะห์ทิศทางและระดับการมีส่วนร่วมกับความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมยังชี้ให้เห็นว่า สมาชิกชุมชนในเขตเมืองอย่างบางซื่อนี้ยังมีแนวโน้มที่จะปล่อยปละละเลยสิ่งแวดล้อมชุมชนมากขึ้นอีกด้วย นั่นคือ เมื่อสมาชิกชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมจะลดลง ทั้งในภาพรวมและเฉพาะด้าน ซึ่งผลสรุปนี้ควรมีการศึกษาให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ในขั้นต้นนี้คาดว่า โครงสร้างของชุมชนเมือง ลักษณะปฏิสัมพันธ์ ภาระเศรษฐกิจที่บีบรัด และความรู้ที่มากขึ้น อาจทำให้สมาชิกยิ่งปลีกตัวจากความรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม ทำให้การมีส่วนร่วมในแทบทุกด้านของการจัดการสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

โดยการศึกษาในครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 18 ถึง 80 ปี ที่อยู่อาศัยในชุมชนของเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานครจำนวน 278 คน ที่ได้จากการใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ ไปวิเคราะห์ผลทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับการอธิบายถึงข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชน และใช้การทดสอบไค-แสควร์เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 กลุ่ม และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน

จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยรวมและรายด้านของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมแต่ละด้าน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์มีมากที่สุด รองลงมาคือ ระดับการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ระดับการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ และระดับการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล ตามลำดับ

ผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ยังสามารถหาทางพัฒนาเพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อให้มากขึ้นได้ ซึ่งทั้งนี้จะต้องมีการเข้ามาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านต่างๆ เพื่อที่จะทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน

ในการศึกษาด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น เพื่อศึกษาให้ทราบว่ามีปัจจัยใดบ้างในการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยสรุปผลได้ดังนี้

ลักษณะทั่วไปของสมาชิกชุมชน

การศึกษาลักษณะทั่วไปของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ ในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31 ถึง 50 ปี การศึกษา พบว่า สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา รองลงมาคือระดับปริญญาตรี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่เกิน 20 ปี

ในส่วนของปัจจัยด้านสังคมของสมาชิกในชุมชน พบว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น คณะกรรมการชุมชน กลุ่มอาสาสมัครพัฒนาชุมชน กลุ่มสมาชิกศูนย์รับซื้อขยะรีไซเคิล เป็นต้น

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของสมาชิกในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง ในส่วนของรายได้ พบว่า รายได้ส่วนใหญ่ของสมาชิกชุมชนอยู่ในช่วง 1 ถึง 10,000 บาทต่อเดือน รองลงมาคือรายได้ในช่วง 10,000 ถึง 20,000 บาทต่อเดือน กล่าวได้ว่าชุมชนในเขตบางซื่อเป็นชุมชนที่มีรายได้อยู่ในระดับกลางหรือต่ำ

ในด้านการศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารของสมาชิกในชุมชนเขตบางซื่อ พบว่า สมาชิกชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์เป็นประจำมากที่สุด รองลงมาคือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางวิทยุ ตามลำดับ ในส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับ

ในส่วนของการศึกษาปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่างๆ กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า อายุ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการได้รับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ส่วนการศึกษา อาชีพ รายได้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนแต่อย่างใด

ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน

จากการสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกชุมชน พบว่า การประสานงานกับคณะกรรมการชุมชนนั้นมีปัญหาในเรื่องการประชาสัมพันธ์ ผู้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการประชุมส่วนใหญ่จะเป็นคณะกรรมการชุมชนเท่านั้น ในส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยังขาดการเข้ามาพบปะกับสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ยังขาดการสนับสนุนขององค์กรเอกชน นอกจากนี้ ประชาชนในชุมชนเองยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน และยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ถูกต้อง

ในด้านการตัดสินใจ คนในชุมชนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น หรือร่วมตัดสินใจเท่าที่ควร ในด้านการปฏิบัติการ สมาชิกชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนในชุมชน และการประสานงานภายในชุมชนด้วยกัน ในด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ สมาชิกชุมชนมีความเห็นว่า มีเพียงคนบางกลุ่มเท่านั้นที่เป็นผู้รับผลปะโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว ในด้านการประเมินผลนั้นส่วนใหญ่เห็นว่ายังไม่มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพราะสมาชิกชุมชนยังขาดความรู้ในด้านการประเมินผลและเครื่องมือที่จะใช้ในการประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา และในการศึกษาครั้งต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

แนวทางในการในการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตบางซื่อ ควรให้ความสำคัญกับวัยของกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ควรคำนึงถึงความผูกพันกับพื้นที่ของกลุ่มเป้าหมายในการกำหนดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การเสริมสร้างความตระหนักในกลุ่มที่อาศัยอยู่ไม่นาน การเพิ่มบทบาทกับสมาชิกที่อาศัยอยู่เป็นเวลานาน เป็นต้น ควรมีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มที่มีกิจกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เช่น กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน กลุ่มรักษาความสะอาดและพื้นที่สีเขียว เป็นต้น และรณรงค์ให้คนในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่มดังกล่าวมากขึ้น และควรจะมีการเผยแพร่ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนต่างๆ ให้มากขึ้นและต่อเนื่องสม่ำเสมอ สำหรับสื่อที่ควรใช้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมที่สมาชิกในชุมชนเห็นว่ามีประสิทธิภาพที่สุดในการใช้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม 3 อันดับ ได้แก่ เสียงตามสาย โทรทัศน์ และโครงการฝึกอบรม ตามลำดับ แต่ทั้งนี้ควรที่จะคำนึงถึงเวลาและโอกาสที่ประชาชนหรือคนในชุมชนจะได้รับชม รับฟังข้อมูลข่าวสารด้วย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ มีข้อจำกัดในหลายๆ ด้าน เช่น ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา งบประมาณที่ใช้ในการศึกษา การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นต้น ดังนั้นหากในอนาคตไม่มีข้อจำกัดในเรื่องดังกล่าว จึงเห็นสมควรให้มีการเพิ่มเติมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ควรมีการขยายการศึกษาไปถึงสมาชิกชุมชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี หรือ เยาวชนในชุมชนด้วย เนื่องจากเยาวชนในชุมชนก็ถือเป็นกำลังสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนในอนาคต

2. ในด้านวิธีการสุ่มตัวอย่าง ควรหาวิธีในการกำหนดกลุ่มและการสุ่มตัวอย่างให้เกิดความครอบคลุมมากขึ้น เกิดความเอนเอียงของกลุ่มตัวอย่างน้อยลง

3. ควรมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับตัวบุคคลหรือกลุ่มสมาชิกในชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย เพื่อเป็นการเพิ่มเติมข้อมูลหรือรายละเอียดของการจัดการสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ มากขึ้น

4. ควรมีการเพิ่มเติมปัจจัยที่ใช้ในการศึกษาให้หลากหลายมากขึ้น เช่น จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับชุมชน ขนาดของชุมชน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน มีความเที่ยงตรงมากขึ้น

5. ความสัมพันธ์ในเชิงลบที่เกิดขึ้นระหว่างความรู้ความเข้าใจ กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเมืองใหญ่ ค่อนข้างต่างจากผลการศึกษาโดยทั่วไป โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนชนบท ซึ่งประเด็นนี้น่าจะมีการศึกษาวิเคราะห์เชิงสังคมให้ลึกซึ้ง เพื่อยืนยันผลการวิเคราะห์เบื้องต้นนี้ต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. 2550. **การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล.** พิมพ์ครั้งที่ 10. ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กาญจนา ตั้งชลทิพย์. 2550. **กรุงเทพมหานคร: เมืองโตเดี่ยวตลอดกาลของประเทศไทย** (online). http://www.hiso.or.th/hiso/news_hiso/fileUpload/710PP345-3.doc. 2 กุมภาพันธ์ 2551.

เกษม จันทร์แก้ว. 2541. **เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพมหานคร: โครงการสหวิทยาการบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. 2544. **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. 2545. **การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน.** กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

คณะจัดทำเอกสารพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร. 2539. **เอกสารการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร.** มปท.

จุไร ทัพวงษ์. 2536. "การจัดการสิ่งแวดล้อม: สิ่งท้าทายมนุษย์ชาติ". **เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เจริญ ภัสระ. 2540. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ". **วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย.** 12 (พฤษภาคม 2540): 1-3.

ฉัตราภรณ์ วิวัฒนวานิช. 2537. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านพลา หมู่บ้านพยูน อำเภอฉาง จังหวัดระยอง.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชวลิต เกตุมงคลสิทธิ์. 2548. **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดูแลสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนในเขตราษฎร์บูรณะ จังหวัดกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ. 2534. **การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์

ธรรมจรรย์ ตุลยธำรง. 2546. **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษา เทศบาลภายในเขตอำเภอบางประอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นันทวัฒน์ บรมานันท์ และ แก้วคำ ไกรสรพงษ์. 2544. **การปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญชน.

นาท ตัณฑวิรุฬห์ และ พูลทรัพย์ สมุทรสาคร. 2528. **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมและการบริหารทรัพยากร.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด

นาถเฉลียว ยังนันทวัฒนา. 2530. **ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบล (กพสต.).** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. **“กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท” . การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

เบญจมาศ จันทร์เอี่ยม. 2536 . **การเปรียบเทียบบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระหว่าง บ้านสวนพลูกับบ้านหูช้าง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บุญจง ขาวสิทธิวงษ์. 2539. “การวิเคราะห์ด้านสิ่งแวดล้อม”. **วารสารพัฒนบริหารศาสตร์.** 36 (เมษายน-มิถุนายน 2539): 160

ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม. 2543. **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปรัชญา เวสารัชช์. 2530. **รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปฤษฎา บุญเจือ. 2536. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ไพจิตร ไตรวงศ์ย้อย. 2538. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านป่าลัน ตำบลบงน้อย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย.** วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2527. **“นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน”. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

เมตตา กฤตวิทย์, พัชนี เชยจรรยา และ ถิรนันท์ อนุวัชศิริวงศ์. 2532. **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยุวดี กวาตระกูล. 2537. **ความคิดเห็นของชาวกระเหรี่ยงในตำบลแก่นมะกูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์ไทยการพิมพ์.

ราตรี ภารา. 2540. **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท อักษราพิพัฒน์ จำกัด

วัชรี ธรรมวิเศษ. 2544. **บทบาทของกรรมการชุมชนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วันเพ็ญ สุรฤกษ์. 2523. **การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.** เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วลัยภรณ์ ดาวสุวรรณ. 2532. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล.** วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิฑูรย์ ปัญญากุล. 2535. **การพัฒนาต้องมาจากประชาชน.** พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

วิริยา ตุลยสุข. 2535. **การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการสถานที่พักตากอากาศในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วุฒิ หวังวัชรกุล. 2546. **เศรษฐศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกษตร.** ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สภาร่างรัฐธรรมนูญ. 2550. **ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงประชามติ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมใจ เข็มเจริญ. 2531. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่.** วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุชาติ อรุณวุฒิวงศ์, ร้อยตำรวจเอก. 2541. **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการธุรกิจเพื่อการพัฒนาชนบท.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุธาวัลย์ เสถียรไทย. 2543. **“แนวคิดเศรษฐศาสตร์นิเวศน์”. 269-286. สถานภาพไทยศึกษา: การสำรวจเชิงวิพากษ์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ตรัสวิน.

สุวรรณี คงทอง. 2536. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุรีย์ ตัณฑ์ศรีสุโรจน์. 2531. **การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อรพินท์ สพโชคชัย. 2538. **การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

อรุณรัตน์ หวังดี. 2548. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ กรณีศึกษา เทศบาลตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อำนาจ เจริญศิลป์. 2543. **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์

Chapin, F.S. 1997. "Social Participation and Social Intelligence". **Handbook of Research Design and Social Measurement.** (3d.ed.): 315-320.

Cohen, J.M. & N.T. Uphoff. 1977. "Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design, Implementation and Evaluation". **Rural Development Committee Center for International Studies,** Conell University.

_____. 1980. "Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity". **World Development.** 8 (January 1980): 324-328**.**

Rogers, E.M. 1973. **Communication Strategue for Ranidy Planning.** New York: The Free Press.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเพื่อการทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

แบบสอบถามเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนในเขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นส่วนหนึ่งในการทำวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีลักษณะดังนี้

1. แบบสอบถามสำหรับสมาชิกชุมชน แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกชุมชน
ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน
ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านปัญหา และอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

2. การตอบแบบสอบถาม ให้ท่านตอบแบบสอบถามโดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ ในข้อคำถาม ทุกข้อ ข้อละ 1 คำตอบ หรือเติมคำในช่องว่างที่กำหนดให้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละข้อนั้น จะนำไปวิเคราะห์ผลเพื่อการสรุปผลและเสนอแนะในภาพรวม กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง โดยผลการศึกษาไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต ขอขอบคุณในความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามนี้

นายวีรวัฒน์ เติมสันติกุล
นิสิตปริญญาโทสาขาการจัดการทรัพยากร
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิกชุมชน

ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกชุมชน

คำชี้แจง

โปรดเติมคำในช่องว่างและทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ ในข้อคำถามทุกข้อ ข้อละ 1 คำตอบที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่าน

1. เพศ □ ชาย □ หญิง

2. ปัจจุบันท่านมีอายุ _____ ปี

3. ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดของท่าน

□ ไม่ได้ศึกษา □ ประถมศึกษา
□ มัธยมศึกษาตอนต้น □ มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.
□ อนุปริญญา / ปวส. □ ปริญญาตรี
□ สูงกว่าปริญญาตรี □ อื่นๆ โปรดระบุ _____

4. ท่านเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนเป็นระยะเวลา _____ ปี

5. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพหลัก

□ รับจ้าง □ ค้าขาย
□ พนักงานบริษัท □ รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ
□ ธุรกิจส่วนตัว □ นิสิต นักศึกษา
□ เกษียณอายุ
□ อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

6. ท่านมีรายได้จากการประกอบอาชีพ _____ บาทต่อเดือน

ข้อมูลทางสังคมของสมาชิกชุมชน

คำชี้แจง

โปรดเติมคำในช่องว่างและทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ ในข้อคำถามทุกข้อ ข้อละ 1 คำตอบที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่าน

1. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมหรือไม่

□ ไม่เป็น (ข้ามไปทำข้อ 3)

□ เป็น (โปรดระบุชื่อกลุ่มที่ท่านเป็นสมาชิก)

_____

_____

2. สิ่งที่ท่านได้รับจากการเป็นสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ท่านคิดว่าสามารถนำมาใช้ประโยชน์ใน การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร

□ ไม่ได้รับ เนื่องจาก

_____

_____

□ ได้รับ (โปรดอธิบาย)

_____

_____

3. ปัญหาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่านเรื่องใดที่ท่านเห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด กรุณาเรียงลำดับตามความสำคัญจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ โดยหากใส่หมายเลข 1 หน้าข้อความ หมายถึง ท่านเห็นว่ามีความสำคัญมากที่สุด

_____. ปัญหามลพิษทางน้ำ หรือ น้ำเสีย _____. ปัญหาน้ำท่วม

_____. ปัญหาเกี่ยวกับระบบระบายน้ำ _____. ปัญหาด้านขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล

_____. ปัญหาด้านมลพิษทางเสียง _____. ปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ

_____. อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

4. ท่านมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่านในปัญหาใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงหนึ่งข้อ)

☐ ปัญหามลพิษทางน้ำ หรือ น้ำเสีย ☐ ปัญหาน้ำท่วม
☐ ปัญหาเกี่ยวกับระบบระบายน้ำ ☐ ปัญหาด้านขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล
☐ ปัญหาด้านมลพิษทางเสียง ☐ ปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

ข้อมูลด้านการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน

คำชี้แจง

ท่านได้รับข้อมูล ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ เหล่านี้มากน้อยเพียงใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่าน ให้ครบทุกข้อ

1. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ เหล่านี้มากน้อยเพียงใด

สื่อ	เป็นประจำ (3-4 ครั้ง/เดือน)	เป็นบางครั้ง (1-2 ครั้ง/เดือน)	นาน ๆ ครั้ง (หลายเดือน/ครั้ง)	ไม่เคยได้รับ
โทรทัศน์				
วิทยุ				
หนังสือพิมพ์				
เจ้าหน้าที่ของรัฐ				
อื่นๆ				

2. ท่านคิดว่า หากหน่วยงานรัฐหรือคณะกรรมการชุมชน จะทำการเผยแพร่ความรู้กับสมาชิกชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรจะใช้วิธีใด จึงจะได้ผลมากที่สุด

☐ โทรทัศน์ ☐ วิทยุ ☐ หนังสือพิมพ์
☐ แผ่นพับ / ใบปลิว ☐ โครงการฝึกอบรม ☐ เสียงตามสาย
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

3. ท่านคิดว่านอกเหนือจากสื่อต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีสื่ออื่นๆ ที่ท่านสามารถจะได้รับข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อม หรือให้ความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนของท่านได้อีกหรือไม่ และถ้ามีคืออะไร โปรดระบุ

_____

_____

_____

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในข้อคำถามทุกข้อ ข้อละ 1 คำตอบที่ตรงกับความเข้าใจของท่าน

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
<u>ความรู้ ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไป</u>		
1. สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติรวมทั้งสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม		
2. สภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ไม่ได้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์		
3. วัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ไม่จัดเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคม		
4. การทิ้งขยะในบริเวณบ้านเรือน เช่น ใต้ถุนบ้าน โดยไม่มีการจัดเก็บย่อมเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรค และแพร่กระจายไปสู่ชุมชน		
5. การเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม		
6. ปัญหาขยะนอกจากจะก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น และเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคแล้ว ยังทำลายทัศนียภาพของชุมชนด้วย		
7. มลพิษทุกชนิดที่เกิดจากพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ไม่สามารถส่งผลกระทบมายังอีกเขตของท่านได้		
8. การอนุรักษ์ คือ การไม่นำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์		

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
<u>ความรู้ ความเข้าใจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม</u>		
9. การฝังกลบขยะมูลฝอย ต้องฝังกลบต่ำกว่าระดับน้ำใต้ดิน		
10.แบตเตอรี่ที่เสื่อมสภาพถือว่าเป็นของเสียอันตรายที่ต้องจัดเก็บเป็นพิเศษ		
11.กระป๋องฉีดยาฆ่าแมลงที่อัดลมหรือแก๊ส เมื่อใช้หมดแล้วสามารถโยนทิ้งหรือเผากับขยะมูลฝอยประเภทอื่นได้		
12.การแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะมีพิษ ทำให้การกำจัดทำได้ง่ายขึ้น		
13.การส่งเสริมให้มีการแยกขยะมูลฝอยและจัดแหล่งรองรับขยะมูลฝอยในชุมชนมีส่วนป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมได้		
14.การรักษาความสะอาดคูคลองภายในเขตชุมชนจะช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วม		
15.หากแหล่งน้ำยังสามารถฟื้นฟูตนเองได้ น้ำเสียที่ปล่อยลงแหล่งน้ำไม่จำเป็นต้องทำการบำบัด		
16.การปลูกต้นไม้ริมทางเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน		
17.การมีห้องสุขาที่ถูกสุขลักษณะ ไม่มีส่วนช่วยป้องกันปัญหาโรคติดต่อ		
18.การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน จะดำเนินการไปในด้านกายภาพเท่านั้น		
19.การจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน		
20.การจัดการสิ่งแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน		
<u>ความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมายหรือมาตรการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม</u>		
21.ปัจจุบันประเทศไทยใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายหลักในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม		
22.ประชาชนในชุมชนไม่มีสิทธิ์ฟ้องร้องโรงงานที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ ที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อตนเอง		
23.ปัจจุบันหน่วยงานหลักที่ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือกระทรวงศึกษาธิการ		
24.การที่ให้ผู้ก่อมลพิษหรือของเสียเป็นผู้จ่ายค่าดำเนินการในการจัดการของเสียเป็นแนวทางที่ควรนำมาใช้ในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม		

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
<u>ความรู้ ความเข้าใจด้านบทบาทหน้าที่ของสมาชิกชุมชน</u>		
25.การดูแลรักษาสาธารณสมบัติที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ถนน ท่อระบายน้ำ เป็นหน้าที่ของสำนักงานเขตเท่านั้น		
26.ประชาชนในชุมชน ไม่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนเลย		
27.ประชาชนในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน เช่น การปรับปรุงบริเวณบ้านเรือนและทางเท้า เป็นต้น		
28.สมาชิกชุมชน เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน		
29.สมาชิกในชุมชนแต่ละท่าน สามารถมีส่วนช่วยในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือการพัฒนาต่างๆ ในชุมชนจากสำนักงานเขตหรือหน่วยงานอื่นๆ ให้คนในชุมชนทราบได้		
30.ประชาชนในชุมชน ไม่มีสิทธิ์ในการพูดคุย ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนกับกรรมการชุมชน หรือเจ้าหน้าที่รัฐ		

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง

ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนของท่านมากน้อยเพียงใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่าน ให้ครบทุกข้อ

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	มาก	ปานกลาง	น้อย
<u>การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ</u>			
1. เมื่อเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ท่านจะเข้าร่วมการประชุมในการวางแผนแก้ไขปัญหาอย่างสม่ำเสมอ			
2. ท่านมีส่วนร่วมในการนำเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์หรือสามารถแก้ปัญหาของชุมชนในที่ประชุม			
3. ท่านร่วมพูดคุยหรือประชุมร่วมพิจารณาความเป็นไปได้ของกิจกรรมสำหรับชุมชน			
4. ท่านมีส่วนในการพิจารณาถึงผลที่จะเกิดขึ้นของกิจกรรมต่างๆ ว่าจะเกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุด			
5. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นในการปรับปรุงแนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ			
6. ในกรณีที่มีการตัดสินใจเลือกโครงการที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ท่านแสดงความคิดเห็นโต้แย้งอย่างมีเหตุผล			
7. ท่านเคยปรึกษา แลกเปลี่ยนความรู้กับวิทยากรในการฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมแก่คนในชุมชน			
<u>การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ</u>			
8. ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่คนในชุมชน			
9. ท่านเข้าร่วมฟังคำชี้แจงรายละเอียดของขั้นตอนการปฏิบัติการของโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ			
10.ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเพื่อการดำเนินงานกิจกรรมในด้านแรงงาน เช่น การเก็บขยะ การขุดลอกคูคลอง เป็นต้น			

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	มาก	ปานกลาง	น้อย
11.ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเพื่อการดำเนินงานกิจกรรมในด้านอื่นๆ เช่น เงินทุน หรือวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น			
12.ท่านเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนเสมอ			
13.ท่านมีส่วนร่วมในการชี้แจง และทำความเข้าใจเมื่อเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับตัวโครงการ			
14.ท่านมีส่วนในการรับผิดชอบหากโครงการประสบปัญหาในการดำเนินการ			
15.ท่านให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานอื่นๆ			
<u>การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์</u>			
16.ปัญหาด้านขยะมูลฝอยในชุมชนของท่านลดลง			
17.การระบายน้ำทิ้งในชุมชนของท่านดีขึ้น			
18.ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น ชุมชนมีความสะอาด เป็นระเบียบ คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี			
19.ท่านมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม			
20.ท่านและคนในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม			
21.ท่านสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน			
22. ท่านได้มีโอกาสในการแสดงความรู้ ความสามารถเพื่อพัฒนาชุมชนของท่าน			
23.ท่านมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับครอบครัวและชุมชนมากขึ้น			
<u>การมีส่วนร่วมในการประเมินผล</u>			
24.ท่านได้ศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนว่าได้ผลตามที่ต้องการหรือไม่			
25.ท่านได้ปรึกษาหารือกับคณะกรรมการชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการเมื่อแล้วเสร็จ			

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	มาก	ปานกลาง	น้อย
26.ท่านได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบในการประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน			
27.ท่านมีส่วนในการตรวจสอบงบประมาณของกิจกรรมที่ดำเนินงานในชุมชนท่าน			
28.ท่านมีส่วนในการประเมินผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม			
29.ท่านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลหรือตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินผลกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน			
30.ท่านได้มีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐด้านสิ่งแวดล้อม			

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านปัญหา และอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง

ท่านมีปัญหาและอุปสรรคจากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่านหรือไม่ หากมี มีอะไรบ้าง และท่านมีแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาหรือไม่ อย่างไร

ปัญหา และอุปสรรคจากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน	แนวทางการแก้ไข
1. ด้านการประสานงานกับ 1.1 คณะกรรมการชุมชน	
1.2 เจ้าหน้าที่ของรัฐ	

ปัญหา และอุปสรรคจากการมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน	แนวทางการแก้ไข
1.3 องค์กรเอกชน	
1.4 คนในชุมชน	
2. ด้านการตัดสินใจ	
3. ด้านการปฏิบัติการ	
4. ด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	
5. ด้านการประเมินผล	

นอกเหนือจากปัญหาและอุปสรรคข้างต้น ท่านมีข้อเสนอแนะ หรือความต้องการอื่นๆ เกี่ยวกับจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร (เช่น งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น)

_____
_____
_____
_____
_____
_____

ขอขอบคุณทุกท่าน สำหรับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นายวีรวัฒน์ เติมสันติกุล
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 6 เดือนมกราคม พ.ศ. 2525
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	เศรษฐศาสตรบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์)
	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์